

Eero Mämmi

Nuorten omavalvontasuunnitelma

Naulakallion lastenkoti osastot Intro 1 & Intro 2

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

2.5.2021

Tekijä	Eero Mämmi
Otsikko	Nuorten omavalvontasuunnitelma
Sivumäärä	29 sivua + 2 liitettä
Aika	2.5.2021
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	KM, Lehtori, Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyö pohjautuu Lastensuojelun keskusliiton Omavalvonnan yhteistoiminnallinen kehittäminen lastenkodissa-hankkeeseen, jossa pohdittiin nuorten osallisuutta omavalvonnan keinoin. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää uusi työkalu Helsingin kaupungin Naulakallion lastenkodin käyttöön.</p> <p>Opinnäytetyössä kuvataan, kuinka lakisääteisen omavalvontasuunnitelman pohjalta luotiin nuorten omavalvontasuunnitelma käytettäväksi Naulakallion lastenkodin päihdepysäytysosastoille Intro 1 ja Intro 2. Nuorten omavalvontasuunnitelmalla ei ole tarkoitus korvata Valviran määräysten mukaista omavalvontasuunnitelmaa, vaan se on tarkoitus toimia työkaluna henkilökunnalle sekä mahdollistaa nuorille heitä koskevan ymmärrettävän tiedon saanti.</p> <p>Opinnäytetyö pohjautuu kahteen teoreettiseen viitekehykseen, osallisuuteen sekä kiintymyssuhde-teoriaan sekä olemassa oleviin lakeihin ja säädöksiin. Osallisuuden teoria näkyy työssä siten, että lastenkodin nuoret pääsivät luomaan ja kommentoimaan nuorten omavalvontasuunnitelman sisältöä yhteistyössä turvallisen aikuisen kanssa. Kiintymyssuhdetta käsitellään korjaavan vuorovaikutuksen kautta siten, että nuorten omavalvontasuunnitelmassa avataan tarkasti osastojen hoito-ajatus, ja se miksi lastenkodin osastoilla toimitaan tietyllä tavalla. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat osallisuus sekä korjaava vuorovaikutus.</p> <p>Työprosessi eteni siten, että asiantuntijatiimi hahmotteli ja kirjoitti uusiksi lastenkodin omavalvontasuunnitelmaa helposti ymmärrettävään muotoon. Tämän jälkeen tekstiä käytiin läpi osaston nuorten kanssa. Nuoret saivat antaa tekstistä palautetta, pyytää korjauksia ja selvennyksiä, sekä tehdä tarkentavia huomioita. Näin toimittiin useamman kerran, jonka kautta valmiin työn lopullinen teksti valmistui pala palalta.</p> <p>Prosessin tuloksena valmistui Naulakallion lastenkodin osastoille Intro 1 ja Intro 2 Nuorten omavalvontasuunnitelma. Nuorten omavalvontasuunnitelma tarjoaa ymmärrettävää tekstiä ja tietoa niin sijaishuoltopaikasta, lastensuojelulaista, hoito-ajatuksista, sekä sijoituksen etenemisestä. Siinä on avattu myös valitus- ja muutoksenhakuprosessi, sekä nuorten oikeudet. Nuorten omavalvontasuunnitelma on aktiivinen työkalu päivittäisessä hoitotyössä, jota käytetään myös uusien työntekijöiden perehdytyksessä.</p> <p>Työskentelyn ja hankkeen pohjalta Helsingin kaupunki ohjeisti kaikkia Helsingin kaupungin lastenkoteja tekemään Nuorten omavalvontasuunnitelman. Lastensuojelun Keskusliitto julkaisi myös valtakunnallisen oppaan Nuorten omavalvontasuunnitelman tekemisestä kaikille sijaishuollon yksiköille.</p>	
Avainsanat	Omavalvonta, omavalvontasuunnitelma, osallisuus, kiintymyssuhdeteoria, lastensuojelulaki, lasten oikeudet

Author	Eero Mämmi
Title	Adolescents' Self-Surveillance Program
Number of Pages	29 pages + 2 appendices
Date	2.5.2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Degree programme in social services
Instructors	Ulla Saukkonen, Lecturer
<p>The thesis is based on a project called Collaborative Development in Child Care Institution. The project was run by The Central Union for Children Welfare. The main idea of the project was to reflect participation by self-surveillance. The thesis was focused on developing a new tool for Naulakallio foster institution which is owned by the City of Helsinki.</p> <p>A new Adolescents' Self-Surveillance Program was developed on the basis of the official self-surveillance program which is statutory. The Adolescents' Self-Surveillance Program was done for the Naulakallio foster institution's special departments Intro 1 and Intro 2 which are focused on the intoxicant abuse care. The new program is not intended to replace the program which is required by legislation. Purpose of the Adolescents' Self-Surveillance Program is to function as a tool and allow adolescents to have understandable information concerning themselves.</p> <p>Theoretical framework is built on two different theories, participation and attachment theory. Also laws and regulations provided their own frames for the thesis. Theory of participation is involved in the thesis so that the adolescents of the foster institution had a chance to draft and comment the content of the program together with a safe adult. Attachment theory is considered in remedial interaction so that in the program, the foster institution's care principles and why certain things are done as they are, are explained. The main concepts of the thesis are participation and remedial interaction.</p> <p>The working process progressed so that the foster institutions' self-surveillance program was rewritten by a team of experts. After rewriting, the program was easier to understand and read. In the new, rewritten form, the program was then submitted to the adolescents and children at the department. The adolescents were asked to make clarifications, comments and specific notes. This phase was repeated until the entire text was rewritten.</p> <p>The final result of this work was Adolescents' Self-Surveillance Program in Naulakallio foster institution's departments Intro 1 and Intro 2. The program offers information about the foster institution, child welfare law, the care principles and child welfare for individuals. It is all written so that it is easy to understand. Program also includes explanation of the appeal process and children's rights. The Adolescents' Self-Surveillance Program is an active tool in everyday work and it is also used as an introduction tool for new employees.</p> <p>Based on this project, the City of Helsinki gave instructions to all its foster care institutions to draft an Adolescents' Self-Surveillance Program. Also, The Central Union for Child Welfare published a nationwide guidebook for foster institutions, of how to draft an Adolescents' Self-Surveillance Program.</p>	
Keywords	self-surveillance, self-surveillance program, participation, attachment theory, Child Welfare Act, children's rights

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet	6
2.1	Hankkeen yhteistyö ja sen taustat	6
2.2	Naulakallion lastenkoti	7
2.3	Hankkeeseen osallistuneet nuoret	8
2.4	Opinnäytetyö ja sen tavoitteet	9
2.5	Omaevalvontasuunnitelma	9
3	Osallisuus	11
3.1	Lasten oikeudet	13
4	Kiintymyssuhdeteoria	13
4.1	Kiintymyssuhdemallit	14
4.2	Korjaava vuorovaikutus	15
5	Nuorten omaevalvontasuunnitelman kehityshanke	16
5.1	Hankkeen tavoitteet ja keskeinen lähtökohta	16
5.2	Käynnistäminen	17
5.3	Uuden suunnitelman laadinta	18
5.4	Ryhmätyöskentely nuorten kanssa	20
5.5	Nuorten omaevalvontasuunnitelman valmistuminen	23
5.6	Julkaisu ja käyttöönotto	23
6	Yhteenveto	25
6.1	Arviointi	25
6.2	Pohdinta	26

Liitteet

Liite 1. Naulakallion lastenkodin nuorten omaevalvontasuunnitelma

Liite 2. Liitteen nimi

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on nuorten omavalvontasuunnitelma Naulakallion lastenkodin Intro 1 ja Intro 2 osastoilla. Tarve omavalvontasuunnitelman kehityshankkeeseen lähti Lastensuojelun Keskusliitolta, kun siellä pohdittiin nuorten osallisuutta sijaishuollossa. Yhteistyökumppaniksi valikoitui Naulakallion lastenkodin päihdepysäytysosastot Intro 1 ja Intro 2. Nuorten omavalvontasuunnitelma on sittemmin otettu käyttöön osastoilla sen valmistuttua. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan erityisesti tuotoksen valmistumisprosessia. Työssä kerrotaan miksi, miten ja mihin tarkoitukseen nuorten omavalvontasuunnitelma valmistettiin.

Nuorten omavalvontasuunnitelman kehityshanke on toteutettu yhteistyössä Lastensuojelun keskusliiton nuorten oikeudet-hankkeen ja Naulakallion lastenkodin kanssa. Työn tarkoituksena on tukea nuorten oikeuksia ja lisätä heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa omaan arkeen lastenkodissa omavalvonnan keinoin. Hankkeessa pilotoitiin Nuorten omavalvontasuunnitelman tekemistä ja Lastensuojelun keskusliitto julkaisi aiheesta myös oman valtakunnallisen oppaan.

Työn teoreettinen viitekehys perustuu kasvu- ja kiintymyssuhdeteoriaan. Ne näyttäytyvät nuorten omassa omavalvontasuunnitelmassa, jossa avataan Naulakallion lastenkodin hoitoajatusta, sekä rajat ja rakkaus-ajattelua. Korjaava vuorovaikutus on läpileikkaava teema koko työssä. Lisäksi toiminnallisen puolen viitekehystenä toimi osallisuus. Vahvan kehyyksen työhön saneli myös laki, ja opinnäytetyötä käsitellään niin perustus-, sosiaalihuolto, kuin lastensuojelulain näkökulmasta. Lisäksi YK:n lasten oikeudet ovat viitekehyyksessä läsnä.

Työnkuvaus voidaan tiivistetysti jakaa kolmeen eri työvaiheeseen, jotka osittain menivät limittäin. Ensimmäisessä vaiheessa keskityttiin nuorten kanssa tehtyyn työhön, jossa heitä osallistettiin uuden suunnitelman tekemiseen. Toiseksi työtä tarkasteltiin asiantuntijatiimin kanssa, jotka antoivat juridista osaamista, sekä oman erityisalan asiantuntemusta. Kolmanneksi oli työn suuritöisin vaihe, jossa toimittiin asiantuntijatiimin ja nuorten välillä. Siihen kuului myös pääkirjoitusvastuu nuorten omavalvontasuunnitelmasta.

2 Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet

2.1 Hankkeen yhteistyö ja sen taustat

Työ käynnistyi kesällä 2018, kun lastensuojelukeskusliitto aloitti hankkeen liittyen lasten ja nuorten oikeuksiin. Hankkeen käynnistymistä edelsi Lastensuojelun keskusliitossa keskustelut siitä, millä tavalla omavalvonnan keinoin voidaan edistää laadukasta ja lasten oikeuksia kunnioittavaa sijaishuoltoa. Keskustelut keskittyivät kolmeen eri lähtökohtaan; lastenkotitoimintaan yleisesti, lastenkotitoiminnan valvomiseen, sekä lasten ja nuorten asemaan ja oikeuksiin lastenkodissa. (Hoikkala, Pollari 2019: 9.)

Lastensuojelun sijaishuollolla on merkittävä, vastuullinen ja vaativa tehtävä suomalaisessa yhteiskunnassa. Sijaishuolto tarkoittaa huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä kodin ulkopuolella (Lastensuojelulaki 417/2007 43 §). Lastenkoti voi olla yksi ympäristö, jossa sijaishuoltoa toteutetaan. Vuonna 2017 lopussa huostaan otetuista lapsista lähes 2500 asui erilaisissa lastenkodeissa tai lastensuojelulaitoksissa (Kuoppala, Säkkinen 2018: 5). Lastensuojelulaitokset siis tarjoavat kasvuolosuhteet merkittävällä määrällä lapsia ja nuoria vuosittain, niin pitkä- kuin lyhytaikaisestikin.

Lastenkotien toimintaa valvovat useat eri tahot ja sen toimintaa säätelee myös monet lait. Viimeisinä vuosina lastensuojelulaitosten omavalvontaa on korostettu. Se liittyy laajemmin suomalaiseen ohjaus- ja valvontakulttuurin lisäämiseen ja muutoksen. Lain säätämisen puitteissa on pyritty palveluntuottajan oman vastuun vahvistamiseen, ja siihen että mahdolliset epäkohdat tai riskit olisi ennalta arvioitu. (Ahola ym. 2017.)

Omavalvonnalla on siis hyvää tarkoittava lähtökohta, joka pyrkii siihen, että palveluntuottajat, olivatpa ne yksityisiä tai kunnallisia, tarkastelisivat omaa toimintaansa kriittisesti ja pystyisivät ohjaamaan toimintaansa itsenäisesti tarpeen tullen. Kuitenkin julkisuuteen tulleet tiedot useista lastenkotien epäkohdista nuoria kohtaan, kertovat osaltaan omavalvonnan epäonnistuneen. Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea korjaamaan sijaishuoltoa koskevat puutteet (YK:n lapsen oikeuksien komitea. 2011).

Sijaishuollon tarkoitus on suojella lasta häneen kohdistuvalta vahingoittavalta toiminnalta, mutta hyvin usein sijaishuollossa kuitenkin joudutaan puuttumaan perus- ja ihmisoikeuksiin. Tämän vuoksi esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa tulisi huolehtia lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisesta ja oikeusturvakäytänteistä erityisen huolellisesti. Lastensuojelulaitoksissa asuvat nuoret ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Heille voi olla myös epäselvää, millaiset käytänteet ovat epäsoivia. Lisäksi epäsoivien käytänteiden mahdolliset puuttumisen keinot ja oikeusturvakeinot eivät välttämättä ole tiedossa. (Barkman ym. 2012: 24-39.)

Hankkeen tausta-ajatuksen voi siis kiteyttää niin, että hanke halusi tarjota tietoa lapsille, sekä mahdollistaa heidän oma osallisuutensa heitä koskeissa työssä ja työkaluissa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja lastensuojelulain periaatteiden mukaan lapsella on oikeus osallisuuteen heitä itseään koskeissa asioissa, joten lapsella on oikeus saada tietoa, oikeus esittää mielipiteensä ja oikeus tulla kuulluksi. (Hoikkala, Pollari 2019.)

Asiantuntijatiimi, joka hankkeessa työskenteli, koostui useasta lastensuojelun asiantuntijasta. Lastensuojelunkeskusliiton puolelta tiimiin osallistuivat asiantuntijat: Susanna Hoikkala ja projektityöntekijä Tiia Hipp, Puolellasi ry:stä lakimies Pasi Pollari, kokemusasiantuntijajärjestö Osallisuuden aika ry:stä Vilma Vähämaa, sekä Heidi Perälampi ja Naulakallion lastenkodista hankkeessa työskenteli Janne Heinänen sekä Eero Mämmi.

Kolmen tapaamiskerran jälkeen työryhmä tiivistyi kahden henkilön jäädessä pois. Työryhmän vastuujako voidaan karkeasti jaotella siten, että Hoikkala ja Pollari antoivat juridisen asiantuntijapanoksen ja Osallisuuden Aika ry toi työryhmään kokemusasiantuntijuutta. Lastenkodin henkilökunnasta Mämmi otti kirjoitusvastuun, sekä vastasi nuorten kanssa tehtävästä työstä. Työryhmän työskentely oli hyvin pitkälti ”brainstorming”-tyylistä. Asioiden äärelle pysähdyttiin aidosti, niitä palloiteltiin ja pohdittiin yhdessä, ennen asioiden uudelleen kirjoittamista ja tekstin viemistä osastoille nuorille kommentoitavaksi.

2.2 Naulakallion lastenkoti

Toimintaympäristönä toimi Naulakallion lastenkoti, joka on yksi Helsingin kaupungin omistamista lastenkodeista. Naulakallion lastenkodin Intro-osastot ovat päihdepysäytysosastoja. Ne on tarkoitettu 16-17 vuotiaille nuorille, joilla on mielenterveysongelmia ja vakavaa oireiluilla päihteillä. Lähtökohtaisesti osastoilla on tiukat säännöt sekä aikuisjohtoinen struktuuri. Osa Introihin sijoitetuista nuorista käy koulua, mutta lähtökohtaisesti

Intro-osastojen tarkoitus on arvioida nuorten tilaa, sekä vointia ja katkaista haitallinen päihteidenkäyttö. Näin ollen nuoret toteuttavat viikko-ohjelmaansa pitkälti osastolla.

Introjen hoitoajatus perustuu myönteiseen ihmiskäsitykseen ja voimavarakeskeiseen ajatteluun. Hoidon keskiössä on aina lapsi, joka saa osakseen avointa, aitoa ja läsnäolevaa, tunnetason vuorovaikutusta. (Liite 2) Tällaista vuorovaikutusta voi kuvailla myös korjaavaksi vuorovaikutukseksi. Vuorovaikutuksella annetaan lapselle hyviä korjaavia kokemuksia, jotta lapsen eheytyminen voi alkaa. Kokemukset ovat todellisia ja voivat liittyä monenlaiseen yhdessäoloon tai tekemiseen, kuten ruokaan, kosketukseen, nukkumaanmenoon, heräämiseen, lohduttamiseen, auttamiseen, rajojen asettamiseen ja niin edelleen (Tuovila 2001: 36).

Intron päihdehoidon keskiössä on psykodynaaminen viitekehys ja kehityspsykologia (Liite 2), niin että lapseen tutustutaan aidosti ja hänen kehitystasonsa arvioidaan esimerkiksi alkuhaastattelun avulla. Alkuhaastattelu ja kehitystason arviointi on tärkeää, jotta tiedetään, millaista hoitoa lapsi tarvitsee. (Airio ym. 1990.)

Nuorten oikeuksia Introissa tarkastellaan siitä näkökulmasta, että nuorilla *on oikeus tulla rajoitetuksi*, mikäli he omalla toiminnallaan aiheuttavat itselleen vaaraa. Tämä ajatus ohjaa päivittäistä työskentelyä. Osastolla työskennellään niin, että jokaiselle nuorelle räätälöidään oma henkilökohtainen viikko-ohjelma ja siihen sisältyy yksilö- ja ryhmätyöskentelyä. Pääpaino on kuitenkin omahoitajatyöskentelyssä. Omahoitajatyö Introissa on terapeutin, henkilökohtainen ja lapsen tarpeet huomioonottava vuorovaikutussuhde. (Airio ym. 1990.)

2.3 Hankkeeseen osallistuneet nuoret

Nuorten omavalvontasuunnitelman tekemiseen osallistui kaiken kaikkiaan 12 nuorta Intro 1 ja Intro 2 osastoilta. Nuoret olivat ikähaitariltaan 16-17 vuotiaita. Kaikkien nuorten sijoitukset Naulakallioon johtuivat heitä itseään vaarantavasta päihteidenkäytöstä. Tämä oli kuitenkin ainoa heitä yhdistävä tekijä. Nuoret olivat taustoiltaan, kognitiivisilta- sekä sosiaalisilta kyvyiltään hyvin erilaisia.

Valtaosa nuorista osallistui kaikkiin ryhmäkertoihin ja toivat tätä kautta oman panoksensa hankkeeseen. Nuorista kolme osallistui hankkeeseen hieman muita aktiivisemmin

ja heidän kanssaan työskenneltiin enemmän myös yksilötasolla. Ryhmä ei pysynyt koko aikaa samana, koska osan nuorista sijoitus päättyi hankkeen aikana.

2.4 Opinnäytetyö ja sen tavoitteet

Työskentelyn tavoitteena on ollut luoda Naulakallion lastenkodin Intro 1 ja Intro 2 osastoille ymmärrettävä nuorten omavalvontasuunnitelma, hyödyntäen laaja-alaista asiantuntijatiimiä, sekä nuorten tuomia kokemuksia. Naulakallion lastenkodin virallisessa omavalvontasuunnitelmassa ongelmana oli sen kapulakieli, jota nuorten oli mahdoton ymmärtää käytännössä. Lisäksi omavalvontasuunnitelmassa oli paljon sellaista tietoa ja informaatiota, joka ei ole nuorten hoidon ja lastenkodissa asumisen kannalta oleellista.

Toinen tavoite oli osallistaa nuoria mahdollisimman paljon omavalvontasuunnitelman tekemiseen. Vaikka hankkeen tavoitteena oli luoda konkreettinen työkalu, niin henkilökunnalle kuin nuorille, sen työstäminen oli osa nuorten hoitoa. Ryhmätyöskentelyn tarkoituksena ja tavoitteena oli antaa nuorille osallisuuden kokemus yhteistoiminnallisien dialogisten menetelmin, joka voi olla eheyttävä ja korjaava.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen ja monimuotoinen projektinomaisesti edennyt opinnäytetyö, jonka lopputuotos on Nuorten omavalvontasuunnitelma, jollaista ei aikaisemmin ollut olemassa.

2.5 Omavalvontasuunnitelma

Sosiaalihuoltolaki edellyttää, että jokaisella sosiaalihuollon alaisella toimintayksiköllä on omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintayksikön laatu, turvallisuus sekä asianmukaisuus. Suunnitelma täytyy olla julkisesti nähtävillä, sen toteutumista on valvottava ja suunnitelmaa on kehitettävä asiakkaiden sekä henkilökunnan toimesta, säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella. (1301/2014.)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto eli Valvira valvoo omavalvonnan käytäntöä. Omavalvontasuunnitelma on työkalu palveluntuottajalle. Omavalvontasuunnitelman perusidea on, että toimintayksiköllä on kirjallinen suunnitelma, jonka avulla voidaan tunnistaa, ehkäistä ja korjata palveluissa mahdolliset epäkohdat ja palveluiden onnistumisen kannalta epävarmat, sekä riskejä aiheuttavat tilanteet. (Valvira 2016.)

Omaevalvontasuunnitelman tarkoitusperä on riskejä ennaltaehkäisevä. Suunnitelman avulla toimintayksikkö pystyy reagoimaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja kriittisiin työvaiheisiin. Omaevalvontasuunnitelman avulla toiminnan olisi tarkoitus olla suunnitelmallista ja nopeaa. (Lastensuojelun käsikirja 2019.)

3 Osallisuus

Osallisuus on hyvin laaja hyvin käsite. Työskentelyssä toiminnallisuus näkyi osallisuuden kautta. Osallisuus näyttäytyy tässä työssä lakien ja asetusten kautta (417/2007) mutta työn toiminallisessa osiossa, osallisuus oli ennen kaikkea työkalu ja menetelmä, jossa oli voimaannuttavia elementtejä. Juridinen näkökulma on myös vahvana teoreettisena käsitteenä läpi työn. Osallisuutta tarkastellaan siis kahdella tasolla.

Lasten ja nuorten osallisuus mainitaan Suomen perustuslain toisessa pykälässä (Suomen perustuslaki 731/1999 § 6) ja lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelulaissa sanotaan, että lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen häntä itseään koskevissa asioissa. Laki velvoittaa lastensuojelua ottamaan huomioon lapsen mielipiteen, sekä toiveet ikä- ja kehitystason mukaisesti. (417/2007.)

Yhteisöön liittyminen, kuuluminen ja vaikuttaminen on osallisuutta. Kun osallisuutta rakennetaan, täytyy lähtökohtana huomioida yhteisön jäsenten huomioiminen. Lasten ja nuorten kohdalla tämä tarkoittaa heidän vaikuttamisensa mahdollistaminen yhteisön toimintaan. Jotta vaikuttaminen yhteisössä on mahdollista, täytyy lapset ja nuoret ottaa mukaan asioiden käsittelyyn ja tarjota heille niistä tietoa. (Oranen 2008: 9.)

Osallisena oleminen on osa lapsen identiteetin kehittymistä. Siksi sillä on merkittävä vaikutus lastensuojelutyössä. Juridinen osallisuus on yksi palanen, mutta sen lisäksi on huomioitava lapsen subjektiivinen kokemus siitä, millä tavalla osallisuus yhteisössä toteutuu. (Hotari ym. 2013: 149 - 150)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperissa ”Mitä osallisuus on?” todetaan seuraavaa. ”Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.” Terveiden ja Hyvinvoinninlaitoksen (THL) mukaan hyvinvoinnin lähteitä voi jakaa aineellisiin ja aineettomiin. Tämän työn viitekehys keskittyy erityisesti aineettomien lähteiden ympärille, erityisesti luottamuksen ja turvan. Osallisuus on sanana monikerroksinen, mutta suomen kielessä osallisuus tarkoittaa olemista ja kiinnittymistä voimavaroihin eli toisin sanoen hyvinvoinnin lähteisiin. (Isola ym. 2017: 5).

Ryhmässä onnistutaan luomaan voimistavaa yhteistä toimijuutta, vaikka yhdessä tekevä ryhmä olisi väljä ja jäsenistö vaihtuisi. Ryhmästä saa voimaa omaan osallistumiseen ja yhdessä uskaltaa enemmän. Yhdessä osallistuminen yhdistää ja keskustelu erilaisista vaihtoehdoista sekä oikean ja väärän suhteista mahdollistuu. Osallisuus ryhmässä on myös yhteisöllistä toimintaa. (Isola ym. 2017: 27.)

Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa kansallisen lapsistrategian pääsihteerin Johanna Laisaari kirjoittaa siitä, että lapsen osallisuus on lasten ja nuorten arkielämään sekä perus- ja ihmisoikeus. Osallisuus pohjautuu siihen, miten lapset ja nuoret voivat olla mukana omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa ja saavat kokemuksen osallistumiseen pääsemisestä. Aikuisten myötävaikutuksen kautta arkissa ja juridisissa asioissa osallisuus mahdollistuu. (Laisaari 2020.)

Bristolin yliopistosta Nigel Thomas hahmottaa osallisuuden viiteen eri ulottuvuuteen teoksessaan *Children, Family and the State*. Hänen mukaansa osallisuuden ensimmäinen ulottuvuus on lapsen mahdollisuus valita, osallistuuko hän prosessiin vai ei ja se itsessään on jo osallisuutta. Thomasin mallin mukaan osallisuus jakautuu kuuteen portaan (kuva 1). (Thomas 2002: 174-176.)

Kuva 1. Osallisuuden tikapuut Nigel Thomasin mukaan (Thomas 2002, 174–176)

3.1 Lasten oikeudet

Lasten oikeudet ovat osa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ihmisoikeusjulistusta. YK hyväksyi lasten oikeuksien sopimuksen yleiskokouksessa vuonna 1989 (Unicef). Suomessa lasten oikeuksien sopimus saatettiin laintasoiseksi jo vuonna 1991. Lasten oikeuksien päällimmäinen tavoite on turvata lapselle oikeus olla lapsi. Kuten mikä tahansa ihmisoikeussopimus, lasten oikeuksien sopimus velvoittaa valtiota säätämään lakeja ja budjetteja niin, ettei lasten oikeuksia loukata. Tästä hyvänä esimerkkinä sijaishuollon lakisääteinen valvonta ja siihen liittyvä omavalvonta. (60/1991.)

Lasten oikeuksien sopimus on yleismaailmallinen ja kokonaisuudessaan hyvin laaja. Se perustuu neljään hyvin selkeään periaatteeseen: 1. Lapsia ei saa syrjä. 2. Lapsen etu pitää ottaa huomioon. 3. Lapsella on oikeus elämään ja kehittymiseen. 4. Lapsen näkemystä pitää kunnioittaa. (Eduskunnan oikeusasiamies.)

Suomen perustuslaissa mainitaan erikseen lapsen asema yhteiskunnassa seuraavilla sanoilla: ”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.” Tämä tarkoittaa lapsia kohtaan positiivisen erityiskohtelun, joilla pyritään turvaamaan lasten tasavertainen asema suhteessa aikuisiin. (1999/731.)

Lapsilla on myös yhtäläiset oikeudet, eikä kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi menetä näitä oikeuksia. Julkisella vallalla taas on erityinen vastuu sijoitettujen lasten oikeuksien toteutumisesta. Sijoitettujen lasten fyysistä koskemattomuutta, oikeutta tavata lähimmäisiään tai muita keskeisiä oikeuksia ei voi rajoittaa ilman lakiin perustuvaa syytä. (Lastensuojelun käsikirja 2019.)

4 Kiintymyssuhdeteoria

Opinnäytetyö perustuu kahteen teoreettiseen viitekehykseen; kiintymyssuhdeteoriaan ja osallisuuteen. Naulakallion hoitoajatus pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan ja ”Rajat ja rakkaus”-periaatteeseen. Kiintymyssuhdeteoriaa peilataan sijaishuoltoon vahvasti linkittyvien lakien ja julistusten kautta, kuten lastensuojelulain ja lasten oikeuksien.

Kiintymyssuhteen alkuperälle löytyy luonnollinen selitys. Käsiteen alkuperäinen synty tulee alun perin psykoanalyttisesta koulukunnasta. Sigmund Freudin mukaan vauva kiinnittyi äitiinsä tyydyttääkseen suuhun liittyvät tarpeensa. Kiintymys siis on saanut alkunsa ravinnon tarpeesta. Konrad Lorez tutki sorsan poikasten leimaantumista ja löysi 1935 uutta tietoa kiintymyksestä. Poikasen seurasivat emoaan, vaikka heillä olisi ollut jo kyky etsiä ravintoaan itse. Harry Harlow täydensi tutkimusta 1958 ja uskoi fyysisen läheisyyden olevan tärkeämpää, kuin suuhun liittyvät tarpeet. (Hakamaa, Palovaara 2013: 18)

Kiintymyssuhdeteoriat (Attachment theory) on englantilaisen psykiatrin ja psykoanalytiikon John Bowlbyn 1960 kehittämä teoria siitä, että lapsuuden kokema turvallisuus ja erityisesti äidin rakkaus voivat toimia suojaavana tekijänä eheäksi ihmiseksi kasvamisessa (Hautamäki 2001: 13-21). Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsuuden varhaiset ihmissuhteet toimivat harjoituksena ja mallina tunteiden ja ajattelun kehittymiselle. (Punamäki 2001: 174)

Eheä kiintymyssuhde toimii tunteiden säätelyn, sekä positiivisen minäkuvan perustana. Mikäli lapsi kasvaa turvallisessa ympäristössä, jossa toimitaan johdonmukaisesti ja ennakoivasti, lapsi kiinnittyy turvallisesti. Vanhemmilta opitaan rauhoittumisen keinoja, kun tunnetilat käyvät liian voimakkaiksi. Välttelevässä ja epäjohdonmukaisessa kasvuympäristössä lapsi ei opi tunteiden säätelytaitoja. Terapeuttisilla menetelmillä on mahdollista oppia näitä taitoja myöhemmin. (Myllyviita 2020)

Suomalainen lastenpsykiatri Jari Sinkkonen on paljon kirjoittanut kiintymyssuhdeteorista. Hänen mukaansa kiintymyssuhteen kohteet vaihtelevat elämän läpi. Äiti voi olla nuorelle aikuisellekin vielä hänen elämän siihenastisista kiintymyssuhteista voimakkain. Tämän jälkeen kiintymyssuhteita luodaan kavereihin, puolisoon ja myöhemmin omiin lapsiin. Turvallinen kiintymyssuhde on elämän suurimmista valttikorteista. Turvallisesti kiinnittyneelle lapselle kaikki tunteet ovat sallittuja – ne ikävimmätkin. (Sinkkonen 2004)

4.1 Kiintymyssuhdemallit

Kiintymyssuhdemalleja on neljä ja niitä kutsutaan sisäistetyiksi malleiksi maailmasta ja ihmissuhteista. Nykytutkimuksen mukaan ensimmäisten vuosien aikana syntyvät varhaiset kiintymyssuhdemallit. Käyttäytymisellä ja kiintymyssuhdemallilla on biologinen perusta. Käyttäytymisen lähtökohtana vauvalla on mahdollista eloonjääminen ja turvata

läheinen suhde hoitavaan aikuiseen. Stressaava tilanne aktivoi kiintymysmallin esimerkiksi lapsen jäädessä yksin tai jäädessään yksin. Aikuisellakin ihmisellä kiintymysmalli aktivoituu elämän normaaleissa siirtymävaiheissa, joita voi olla esimerkiksi lapsen syntymä, työpaikan vaihdos, muutto yms. (Terveyskirjasto 2020.)

Kiintymyssuhteiden luokittelu perustuu Mary Ainsworthin havainnoiteihin. Havainnointien pohjalta on kehitetty vieras tilanne – menetelmä vuonna 1978 (Strange Situation). Ainsworth esitteli kolme kiintymyssuhdeteoriam; turvallinen-, välttelevä- ja ristiriitainen kiintymyssuhde. Myöhemmin havaittiin vielä neljäs ja tätä kutsutaan organisoitumattomaksi. (Sinkkonen 2004)

4.2 Korjaava vuorovaikutus

Ihmisen tarve saada turvaa, läheisyyttä ja lohdutusta ei rajoitu vain varhaislapsuuteen tai nuoruuteen vaan jatkuu läpi elämän. Hyvään kasvuun lapsi tarvitsee vähintään yhden hyvän kiintymyssuhteen ja aikuisia, jotka sietävät kielteisiäkin tunteita. Kiintymysteorioiden havainnot ovat auttaneet ymmärtämään sijoitettujen lasten sopeutumisvaikeuksia ja löytämään uusia hoitomenetelmiä kiintymyksen tukemiseksi. (Sinkkonen 2004)

Lastenkotiympäristössä, jossa lapsilla on usein vioittunut kiintymyssuhde täytyy ymmärtää lapsen tausta, yksilölliset tarpeet ja kuinka niihin vastataan terapeuttisella hoito-otteella. Jatkuvuuden kokemus lastenkodissa on tärkeää, koska muutokset särkevät ja hajottavat tätä kokemusta. Muutokset täytyy valmistaa hyvin ja ajoissa. Lasten on hyvä tietää, mitä tapahtuu, milloin tapahtuu ja miksi tapahtuu. Jos kiintymyssuhde on vioittunut, lapsi voi testata hoitavaa henkilökuntaa kaoottisella käytöksellä, kestävätkö ja jaksavatko hoitavat aikuiset häntä. Luottamus ja korjaava kokemus syntyy siitä, että hoito-henkilökunta ei hajoa lapsen tuskan, ahdistuksen ja sisäisen kauheuden edessä. Lasta itseään tai muita vahingoittava käytös täytyy kuitenkin estää. Rajojen asettaminen ja rajoittaminen itsessään ovat korjaavia ja eheyttäviä kokemuksia. (Tuovila 2001: 13-30.)

Lasten toiveisiin tai tarpeisiin vastaaminen, on eri asia kuin vaatimukseen suostuminen. Vaatimuksista ja fantasiaista voi keskustella, mikä ei tarkoita sitä, että ne toteutettaisiin. Kuitenkin se, että lapsi tulee kuulluksi ja hänen mielipidettään arvostetaan ja ollaan kiinnostuneita, on lapselle eheyttävä, arvokas ja korjaava kokemus. (Tuovila 2001: 30-31.)

5 Nuorten omavalvontasuunnitelman kehityshanke

Hankkeen suunnitteluvaihe alkoi kesällä 2017. Tällöin Lastensuojelun keskusliitossa luonnosteltiin hankesuunnitelma ja kartoitettiin aikaisempaa tietoa. Aikaisempaa tietoa oli niukasti, mutta Etelä-Suomen hallintovirasto oli tehnyt selvityksen 31 omavalvontasuunnitelmien sisällöstä. Siitä saatiin havaintoja, että sisältöalueet olivat jääneet osin yleisen tason kuvailuiksi. Selvityksessä tuli ilmi, että omavalvontasuunnitelmassa tulisi kuvata mahdollisimman konkreettisesti toiminta- ja menettelyohjeet. Hankkeen alkuvaiheessa kontaktoitiin myös aluehallintovirastojen edustajia, olivatko he kohdanneet erityisesti lapsille suunniteltuihin omavalvontasuunnitelmiin. Saatu viesti oli, ettei kyseisiä dokumentteja ole kirjoitettu siten, että lapset ymmärtäisivät niitä. (Hoikkala & Pollari 2019.)

Tunnustelujen ja selvitysten jälkeen käynnistyi hanke loppusyksystä 2017. Tässä kohtaan yhteistyö Naulakallion lastenkodin kanssa käynnistyi (Hoikkala & Pollari 2019).

5.1 Hankkeen tavoitteet ja keskeinen lähtökohta

Hankkeen lähtökohta oli kartoittaa ja etsiä välineitä lastenkodin omavalvontasuunnitelman seurantaan, laatimiseen, arviointiin ja täsmentämiseen siten että lapset ja nuoret huomioidaan aktiivisina toimijoina. Pyrittiin saattamaan lastenkodin nuoret ja työntekijät omavalvontakysymysten äärelle, etenkin nuorten tietopohjaa kasvattaen. (Hoikkala & Pollari 2019.)

Hankkeen tavoitteena oli työryhmän kanssa työstää Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen määräysten mukaisesti tehdyn omavalvonnan opas nuorille. Tausta-ajatus hankkeelle oli siis luoda Nuorten omavalvontasuunnitelma virallisen omavalvontasuunnitelman pohjalta. Hankkeen toinen suuri tavoite oli tarjota nuorille mahdollisuus osallistua heitä koskevan työn ja työkalujen suunnitteluun ja näin luoda avoimuutta, sekä tuoda tietoa nuorille mahdollisimman paljon heitä itseään koskevissa asioissa.

Hankkeen käynnistämistä motivoi pohdiskelu laadukkaan sijaishuollon toteutumisen edistäminen omavalvonnan keinoin, sekä lapsen oikeuksien toteutuminen. (Hoikkala & Pollari 2019).

5.2 Käynnistäminen

Konkreettinen kehittämistyö käynnistyi Naulakallion lastenkodin kanssa (kuva 2.). Intro-osastoilta mukaan liittyi osastojen vastaava ohjaaja sekä opinnäytetyön kirjoittaja, vastaavan ohjaajan tarjottua hankkeesta opinnäytetyön tekemisen mahdollisuuden. Hankkeeseen tuli mukaan myös kokemusasiantuntijanuoria Osallisuuden aika ry:stä sekä projektityöntekijä Puolellasi ry:n NOJA-hankkeesta.

Kuva 2. Prosessikuvaus (Omavalvontasuunnitelman kehittämisen prosessi)

Naulakallion lastenkodin omavalvontasuunnitelma luetutettiin kahdella lastenkodin nuorella (kuva 2). Heidän kommenttiansa perusteella oli selvää, että omavalvontasuunnitelmaa täytyy tiivistää, sekä asiat muotoilla ymmärrettävään muotoon. Lähtökohta oli, että Nuorten omavalvontasuunnitelman täytyy olla huomattavasti lyhyempi ja asiat täytyy ilmaista siinä konkreettisesti. Kävi hyvin selväksi, että omavalvontasuunnitelma ei aukea nuorille ymmärrettävällä tavalla. Omavalvontasuunnitelmassa on paljon tietoa, joka ei ole nuorten kannalta oleellista. Lisäksi lyhyitä kommentteja olivat: "En ymmärrä", "ydin

katoaa”, ”jankuttamista”, ”vaikeaselkoisia ilmaisuja”, ”ympäripyöreetä”. Nuoret myös alleviivasivat sanoja, joiden merkitys ei ollut selvä. Näitä olivat muuan muassa: *Viraston linjajohto, toimintaympäristön olosuhteet, SDQ-mittaristo, delegointiohje, kognitiivinen toimintakyky, rekrytointi, turvallisuuspoikkeamat*.

Tämän jälkeen työryhmä kävi läpi koko lastenkodin omavalvontasuunnitelman ja kävi keskustelua sen ympärillä. Sisällöllisesti omavalvontasuunnitelma noudatti Valviran ohjeistuksia. Työryhmä pyrki asettamaan näkökulman niin, että he tarkastelivat, kuinka kirjoitettu teksti virallisessa omavalvontasuunnitelmassa näkyy arkisessa työssä. Omavalvontasuunnitelman asemaa pohdittiin päivittäisenä työkaluna, sekä vertailtiin kirjoitetun tekstin ja konkreettisen toiminnan suhdetta. Tämän keskustelun aikana palattiin aina siihen, millä tavalla lastenkodissa asuva nuori kokee tai ymmärtää omavalvontasuunnitelmassa olevan tekstin.

Työjaon tekeminen kävi luontevasti. Asiantuntijatiimi sopi, että päävastuu kirjoittamisesta ja nuorten kanssa tehtävästä osallistavasta työstä tulee opinnäytetyön kirjoittajalle. Nämä vastuut liittyivät opinnäytetyöhön, mutta myös siihen, että Intro osaston ohjaajana kirjoittaja tunsi nuoret ja pystyi sopimaan tapaamiset työpäivien sisään. Nuorten panos näkyi myös tässä, koska he pystyivät yhdessä omahoitajiensa kanssa sopimaan yksilötyöaikoja viikko-ohjelmiinsa.

Muu työryhmä toimi tämän työn tukena ja mentoreina, jotka antoivat juridista ja asiantuntija-apua. Tarkoituksellisesti omavalvontasuunnitelma palasteltiin pienempiin osiin. Nuorten kanssa tehty työ ja asiantuntijatyöryhmän tapaamiset sovittiin limittäin.

5.3 Uuden suunnitelman laadinta

Näistä lähtökodista työryhmä kävi mittavat keskustelut omavalvontasuunnitelmasta ja sen merkityksestä nuorille sekä työntekijöille (kuva 2.). Pohdintojen perusteella työryhmä purki omavalvontasuunnitelman kappaleet osiin ja kirjoitti ne uusiksi. Tämän jälkeen kirjoittaja kävi kunkin uusiksi kirjoitetun kappaleen Intron 1. ja 2. osastojen nuorten kanssa läpi, kerätäkseen kommentteja. Tällä tavalla nuorten ääni saatiin kuuluviin. Lisäksi työskentely nuorten kanssa oli antoisampaa tällä tavalla, koska he pystyivät keskittymään yhteen osa-alueeseen kerrallaan, eikä heidän keskittymiskykynsä herpaantunut. Nuorten kommenttien jälkeen luonnosteltu kappale palautettiin jälleen työryhmälle, jossa

tekstiä työstettiin yhdessä, problematisoinnin, ihmettelyn, täsmennyksen ja keskustelun kautta.

Tekstiä työstäessä työryhmä tarkasteli siitä usean näkökulman kautta. Näitä näkökulmia voidaan pitää ikään kuin johtoajatuksena. Ensimmäiseksi työryhmä muistutti itseään lastensuojelun suojelunäkökulmasta. Työryhmän ajatuksena oli, että vahingollisesti itseään tai muita kohtaan käyttäytyvillä nuorilla on oikeus tulla rajoitetuksi. Nuorten omavalvontasuunnitelman yksi tarkoituksista oli siis myös selventää tätä näkökulmaa nuorille. Miksi osastolla on tietyt säännöt, miksi rajoitustoimenpiteitä tehdään ja miksi osastolla vaaditaan asiallista käyttäytymistä.

Tähän näkökulmaan liittyy myös korjaavan vuorovaikutuksen hoito-ajatus. Vioittunutta kiintymyssuhdetta on mahdollista eheyttää lastenkodissa tarjottavan hoidon keinoin. Se kuinka korjaavaa vuorovaikutusta tehdään, jää usein lastenkodissa asuville lapsille kertomatta. Nuorten omavalvontasuunnitelma pyrki vastaamaan myös tähän.

Toinen näkökulma oli osallisuuteen liittyvä. Nuorille tulee antaa tietoa heidän omista asioistaan, jotta he pystyvät vaikuttamaan niihin. Lisäksi tiedosta keskusteltaessa palasimme myös arjen struktuuriin. Tietoon siitä mitä osastolla tai päiväohjelmassa seuraavaksi tapahtuu.

Tällä tavalla työryhmä tapasi kaiken kaikkiaan 10 kertaa. Nuorten kanssa tapaamisia tuli huomattavasti enemmän, johtuen siitä, että omavalvontasuunnitelmaan liittyvistä asioista keskusteltiin ajoittain myös lastenkodin arjessa.

Kirjoittaessa Nuorten omavalvontasuunnitelmaa, tehtiin tietoinen päätös viranomaiskielen tai ammattislangin välttämisestä. Lastenkodin nuoret, sekä kokemusasiantuntijat olivat avainasemassa sisältöjä ja ilmaisutapoja miettiessä. Yli 30-sivuinen omavalvontasuunnitelma tiivistyi lopulta alle puoleen alkuperäisestä. Alun perin tarkoituksena oli välttää liian muodollista tai virallista tekstiä, lopputuloksena syntyi seuraava sisällysluettelo (kuva 3), joka auttoi myös nuorten mielestä hahmottamaan Nuorten omavalvontasuunnitelman kokonaisuutta.

Sisällys

1 Mikä on omavalvontasuunnitelma.....	2
2 Suunnitelman laatiminen ja ylläpito.....	2
3 Lastenkodin tiedot.....	3
4 Kuinka Intro-osastoille tullaan.....	3
5 Keitä me olemme ja mitä teemme.....	3
6 Intro 1 ja Intro 2 osastojen toiminta.....	5
7 Arjen rakenteet ja säännöt.....	6
8 Arjen turvallisuus.....	6
9 Dokumentointi.....	6
10 Nuoren asema ja oikeudet.....	7
11 Nuoren mahdollisuus vaikuttaa.....	8
12 Rajoitustoimenpiteet.....	8
13 Miten Intro 1 ja Intro 2 osastoilta lähdetään.....	12
14 Oikeusturva.....	13

Kuva 3. Nuorten omavalvontasuunnitelman sisällysluettelo

5.4 Ryhmätyöskentely nuorten kanssa

Ryhmätyöskentelyä (kuva 2) nuorten kanssa voidaan kutsua yhteistoiminnalliseksi kehittämiseksi, joka tapahtui pitkälti dialogisella ja avoimella, sekä luottamuksellisella keskustella. Työskentelyn aikana nuorilla oli valtava mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön ja tätä vaikuttamista tapahtuikin. Nuoria osallistaessa toimintaan, tarkasteltiin tätä Thomasin (kuva 1) osallisuuden tikapuiden mallin mukaan.

Aivan ensiksi, jokaiselle nuorelle osallistuminen toimintaa oli vapaaehtoista (kuva 1). Nuoret saivat itse valita osallistuvatko he ryhmä- tai yksilötyöskentelyihin. Prosessin aikana kuitenkin kävi harvoin niin, että nuoret olisivat jättäneet osallistumatta. Osallistumatta jättämisen vaihtoehto oli esillä ja se oli täysin hyväksyttävää. Toiseksi nuorille tarjottiin kaikki se tieto, mikä oli saatavilla (kuva 1). Tässä kohdassa oli toki huomioitava työn laajuus, jonka vuoksi ryhmäkerroilla aihealue oli rajattu. Kuitenkin se tieto, mikä oli ryhmäkerralla oleellista, oli tarjolla.

Kolmanneksi nuoret saivat vaikuttaa prosessiin (kuva 1). Tämä oli työssä nuorten osallisuuden kannalta se kaikista näkyvin taso. Se on myös helpoin ymmärrettävä, koska

osallisuuden tasosta jäi lopulliseen työhön konkreettinen jälki. Tässä kohtaa nuorten kanssa työskentely oli hyvin samankaltaista kuin työryhmän. Asioita ihmeteltiin, täsmennettiin, esitettiin eri vaihtoehtoja ja niin edelleen.

Nigelin mallin neljäs ja viides taso ei konkreettisella tasolla tullut saavutetuksi tämän ryhmätyöskentelyn aikana (kuva 1). Onkin nähtävä niin, että nuorille tämän ryhmätyöskentelyllä avulla tapahtunut osallisuus voi mahdollistaa nämä tasot myöhemmässä elämässä. Osallisuutta voidaan tarkastella myös nuoria korjaavana sekä eheyttävänä prosessina. Ryhmäkerroilla oli selkeä aloitus sekä lopetus ja sekä lopputuloksena jotain konkreettista, johon he itse ovat omalla toiminnallaan päässeet vaikuttamaan. Tällaiset kokemukset voivat olla nuorten tulevaisuudessa pieniä voimavaroja, jonka päälle rakentaa.

Nuorten kanssa työskentely tapahtui kolmella eri tavalla; ryhmätyöskentelynä, pienryhmätyöskentelynä sekä yksilötyöskentelynä. Roolissani nuorten osallistajana sekä keskustelun vetäjänä täytyi olla valmiina muuttamaan omaa toimintamallia, mahdollisesti jopa kesken kaiken, mikäli tilanne sen vaati. Kaikkia kolmea työskentelytapaa käytettiin kuitenkin tarvittaessa ja tilanteen niin vaati. Lähtökohtaisesti suosittiin ryhmätapaamisia, koska ryhmällä on sinänsä jo tärkeä merkitys. Yhdessä tekemissä nuorten on mahdollista oppia osallistuvaan keskusteluun, kertomaan näkemyksiään ja arvostamaan yhteistä aikaa. Ryhmällä on tärkeä merkitys sellaisenaan ja se aktivoi jäseniään. Miettiminen, keskustelu, toisten kuuntelu ovat tärkeitä ryhmässä syntyviä taitoja. Nuori oppii myös tekemään itseä koskevia havaintoja ja päätöksiä. (Tuovila 2001)

Ajoittain työskentely oli hyvinkin haastavaa. Haasteet liittyivät enimmäkseen projektin pitkäaikaiseen keston, sekä nuorten sen hetkiseen vointiin ja jaksamiseen. Intro osastot ovat lähtökohtaisesti pysäytys- ja arviointiosastoja. Nuorten sijoitusaika niissä on huomattavasti lyhyempi, kuin niin sanotussa ”normaalissa” lastenkodissa. Näin ollen, projektin aikana osa nuorista siirtyi uuteen sijaishuoltopaikkaan tai täyttivät 18 vuotta, jolloin heidän sijoituksensa myös päättyi. Heidän osuutensa projektissa päättyi heidän poistuessaan osastolta ja taas vastaavasti uuden nuoren saapuessa osastolle, he liittyivät projektiin mukaan.

Koska Introt ovat tarkoitettu päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville nuorille täytyi työskentelyssä huomioida tarkasti nuoren sen hetkinen vointi ja jaksaminen. Koska pääpaino Introissa on kuitenkin nuorten omien haasteiden hoidossa, heidän kanssaan työskenneltiin vain, kun heidän oma vointinsa sen salli ja mahdollisti.

Ryhmätyöskentely loi suurimmat haasteet. Mikäli jollakin nuorella oli huonompi päivä tai tunsi väsymystä, joka liittyi hänen omaan hoitoonsa, tarttui tunne helposti muihin. Tällöin ei hedelmällistä keskustelua syntynyt. Parhaimmillaan kuitenkin isossa ryhmässä työskentely oli erittäin antoisaa ja ryhmässä syntyi aitoa keskustelua, ihmettelyä ja vuorovaikutusta asian tiimoilta. Ryhmätyöskentelykertoja kertyi kaiken kaikkiaan kuusi ja ne olivat kestoltaan 15 minuuttia – 60 minuuttia.

Pienryhmä- ja yksilötyöskentelyä käytettiin erityisesti, kun haettiin oikeanlaisia sananvalintoja oppaaseen tai kun ryhmätyöskentely ei jostain syystä ollut mahdollista. Pienryhmä- ja yksilötyöskentelyn suurin anti olikin erittäin voimakas vuorovaikutus ja suunnitelman tekstien tarkempi viilaus. Näitä kertoja kertyi lopulta lähemmäksi kolmekymmentä ja ne olivat kestoltaan 10 minuuttia – 60 minuuttia.

Muutaman otteeseen, nuorten työskentely omavalvontasuunnitelman osalta, poiki keskustelua tapaamisten ulkopuolella esimerkiksi iltapalapöydässä; nuorten oikeuksista, rajoittamisesta, sekä yleisesti turvallisuudesta, säännöistä ja arjen struktuurista. Näin nuorten osallistaminen sai heitä pohtimaan aikaansa Introssa, omaa elämäänsä, sekä oikeuksia ja velvollisuuksia. Tällaisen keskustelun ja tapahtuman voi selkeästi asettaa Thomasin malliin (kuva 1) kun nuorten osallisuus kyseisessä projektissa oli melkein käsin kosketeltavissa. Vaikka keskustelun aiheina olikin sijaishuolto ja paikkana lastenkoti, nuorten ja aikuisten muodostamassa lastenkotiyhteisössä käytiin aitoa, vuorovaikutteista ja hyvää keskustelua monipuolisesti omavalvontasuunnitelmassa nousseiden asioiden ympärillä.

Ensiakuun tavoitteet nuorten ryhmätyöskentelyyn pidettiin matalalla ja hyvänä asiana pidettiin jo, jos nuoret saapuvat paikalle. Työskentelyn edetessä sai kuitenkin havaita, että nuoret tulivat paikalle, kävivät keskustelua, esittivät ajatuksia ja jatkoivat keskustelua aiheista vielä työskentelyn ulkopuolella. Tässä tapauksessa tämä alleviivaa sitä ajatusta, että nuoret ovat kiinnostuneita omista asioistaan ja haluavat niihin vaikuttaa, mikäli mahdollisuus tarjotaan oikealla tavalla.

5.5 Nuorten omavalvontasuunnitelman valmistuminen

Nuorten omavalvontasuunnitelma muuttui siis rajusti alkuperäisestä omavalvontasuunnitelmasta. Kuten aikaisemmin todettu, kirjoitusasu ja ilmaisu vietiinkin tietoisesti siihen suuntaan, jotta sitä on helpompi ymmärtää ja lähestyä. Työryhmän sisällä vallitsi yhteinen konsensus siitä, että nuorten oma omavalvontasuunnitelma on ikään kuin manuaali Intron toiminnasta, enemmän kuin virallinen asiakirja. Työn tultua valmiiksi myös ajatus siitä, että tämä työ ei korvaa varsinaista omavalvontasuunnitelmaa, mutta on silti jopa tärkeämpi työkalu päivittäisessä työssä, vahvistui.

Lopputuloksena tärkeimmät muutokset verrattuna viralliseen omavalvontasuunnitelmaan oli kirjoitusasu, johon kiinnitettiin jatkuvaa huomiota. Nuorten kannalta toissijaisten kappaleiden poisto ja kappaleiden ”dokumentaatio” ja ”kuinka meiltä lähdetään” lisäys. Hoitoajatuksen auki kirjoittaminen jokapäiväisessä toiminnassa, sekä nuorten oikeuksien selkeämpi ilmaisu.

”Dokumentaatio”—kappale on oiva esimerkki siitä, missä nuorten omavalvontasuunnitelma onnistui. Dokumentointi oli yksi konkreettinen asia, mikä nuorten kanssa käydyistä keskusteluista nousi esiin. Nuorille tuntui olevan epäselvää, mitä kaikkea tietoa heistä kerätään ja kirjoitetaan tietojärjestelmiin. Nuorilta noussut avaus ja dokumentaatio kappaleen lisäys omavalvontasuunnitelmaan kiteyttää sen mistä tässä työssä oli alun perin kysymys: nuorten oman äänen nousemisesta esiin.

5.6 Julkaisu ja käyttöönotto

Naulakallion lastenkodin Intro-osastoilla, Nuorten oma omavalvontasuunnitelma (liite 1) otettiin käyttöön syksyllä 2019 ja se on aktiivisessa käytössä edelleen. Se toimii henkilöstön työkaluna, etenkin uusien nuorten tullessa osastolle. Omahoitaja sekä nuori käyvät sijoituksen alussa suunnitelmaa läpi, tutustuessaan Intron sääntöihin, kulttuuriin ja struktuuriin. Jokaiselle nuorelle tulostetaan oma kopio nuorten omavalvontasuunnitelmasta.

Toukokuussa 2019, Lastensuojelun keskusliitto julkaisi hankkeesta oman ”Meidän oma omavalvonta suunnitelma”-oppaan (Hoikkala & Pollari 2019). Oppaassa on avattu kyseinen prosessi valtakunnallisesta näkökulmasta. Oppaan tarkoituksena on toimia ohje-nuorana lastenkodeille siitä, kuinka he voivat kyseisen prosessin tehdä itse. Opas löytyy

Lastensuojelun keskusliiton verkkosivuilta ja sen voi ladata maksutta lastenkodin käyttöön. Opasta voi hyödyntää myös lastensuojelulakiin tulleen hyvän kohtelun suunnitelman laatimiseen (Lastensuojelulaki 2007/417. 61 b§).

6 Yhteenveto

6.1 Arviointi

Hanke aloitettiin syksyllä 2018 ja keväällä 2019 julkaistiin omavalvontasuunnitelma. Syksyllä 2019 omavalvontasuunnitelma otettiin käyttöön Naulakallion lastenkodissa. Hanke oli kokonaisuudessaan pitkä. Tässä kohtaa voi kuitenkin nostaa esille sen, että opinnäytetyö vastasi sille osoitettuja tavoitteita. Tavoitteena oli saada Naulakallion lastenkotiin uudenlainen työkalu henkilökunnalle, tarjota tietoa lapsille, miksi tietyt asiat osastolla tehdään vallitsevalla tavalla, sekä osallistaa nuoria omavalvontasuunnitelman tekemisessä.

Työkalu Nuorten oma omavalvontasuunnitelma (liite 1) on myös herättänyt keskustelua henkilökunnassa, esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden käytöstä, niiden perustelusta ja lasten kanssa läpikäymisen tärkeydestä. Vaikka omavalvontasuunnitelma oli lähtökohtaisesti suunnattu lapsille, on sitä käytetty myös henkilökunnan keskuudessa esimerkiksi perehdytyksessä.

Menetelmien käyttäminen oli mielestäni onnistunutta. Yhteistoiminnallinen kehittäminen osallisuuden tukena antoi tilaa nuorille osallistua juuri sellaisella panoksella kuin he itse pystyivät ja halusivat. Siihen liittyvä avoin vuorovaikutus ja dialogi onnistui ehkä osittain siksi, että ryhmä tunsu kirjoittajan ja toisin päin. Jälkikäteen ajatellen kuitenkin, toiminnallisuus olisi voinut olla suuremassa roolissa, esimerkiksi aikajanojen tai piirtämisen muodossa.

Palaute nuorten omavalvontasuunnitelmasta on ollut hyvää. Nuorten omavalvontasuunnitelma on aktiivinen työkalu molemmilla osastoilla niin hoitotyössä, perehdyttämisessä, kuin keskusteluissa nuorten oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista. Projektiin osallistuneet nuoret olivat sisältöön tyytyväisiä ja ylpeitä. Nuorten omavalvontasuunnitelman julkaisun jälkeen Helsingin kaupunki ohjeisti kaikkia kaupungin lastenkoteja tekemään oman nuorten omavalvontasuunnitelman.

6.2 Pohdinta

Haasteita työhön loi se fakta, ettei vastaavanlaista yhteiskehittämishanketta ole tehty aikaisemmin. Toimiminen asiantuntijatiimin ja nuorten välissä oli työmäärältään valtava. Vaikka sinänsä yhteiskehittäminen nuorten kanssa ei ole uusi asia, nyt tehty virallisen asiakirjan uusiksi kirjoittaminen, tehtiin nyt ensimmäistä kertaa. Uuden luomiseen sisältyy mielestäni keskeneräisyyden ja sen sietäminen, ettei lopputulosta voi tietää etukäteen. Nyt taaksepäin katsoessa voikin todeta, että nuorten omavalvontasuunnitelman kirjoitustyössä olisi voinut olla useampikin henkilö mukana, etenkin kun työn alkuvaiheilla ei ollut varmaa millainen valmis omavalvontasuunnitelma tulee olemaan.

Lastenkodissa ja tai muussa sijaishuollon yksikössä asuminen on aina herkkä aihe. Vaikka hoitavat aikuiset pyrkisivät siihen, että osastot olisivat kodinomaisia, ei niitä ja niiden sisäistä dynamiikkaa voi verrata kotioloihin, vaikka kotiolot olisivat sijaishuollon syy. Yhteisöön osallistaminen, avoimen ja luottamuksellisen keskustelukulttuurin luominen on aina hoitavan henkilökunnan vastuulla.

Avoimuus ja nuorten äänen kuuleminen, ei tietenkään voi tarkoittaa sitä, että lapset ja nuoret määräävät ja saavat päättää asioista yksinään. Se on sitä, että asioiden äärelle pysähdytään yhdessä ja aikuisten velvollisuus on myös kertoa, miksi asioita tehdään niin kuin tehdään ja antaa sille myös riittävän hyvät perustelut.

Suomella on synkkä historia autoritäärisen lastensuojelun kanssa. Ajoittain on herännyt ajatus, että sen vuoksi lastensuojeluun, sijaishuoltoon, lasten oikeuksiin ja osallisuuteen liittyvistä kysymyksistä on niin vaikea puhua. Tämä opinnäytetyö mielestäni puhuu sen puolesta, että ne vaikeudet tuntuvat olevan aikuisilla, ei lapsilla.

Lapsen huostaanotto ja sijoittaminen kodin ulkopuolelle ovat aina viimeisiä keinoja lastensuojelussa. Se voi vaikuttaa lapseen, perheeseen ja lähipiiriin monella tavalla. Pidän äärimmäisen tärkeänä asiana sitä, että niitä lapsia, joilla lastensuojelun asiakkuus on, kuullaan ja kohdataan aidosti, heitä koskevissa asioissa. Aito kohtaaminen ja välittäminen on loppujen lopuksi asennekysymys.

Lähteet

Ahola Sanna & Blomqvist Pia & Jonsson Pia Maria & Kovasin Merja & Krohn Minerva & Liukko Eeva & Nurmi-Koikkalainen Päivi & Nykänen Eeva. 2017. Vaikuttava valvonta osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 29/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla sähköisesti: <https://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/29_vaikuttava-valvonta-osana-sosiaali-ja-terveydenhuollon-uudistusta.pdf/ffe32373-6827-4ce2-a22a-60469ffff2c9?version=1.0> Viitattu 26.4.2021

Barkman Johanna & Kiili Johanna & Nikkanen Marko & Oranen Mikko & Tervo Jaana Vario Pipsa. 2012. ”Suojele unelmia, vaali toivoa”. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto Saatavilla sähköisesti: <<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/02/suojele-unelmia-vaali-toivoa.pdf>> Viitattu 26.4.2021

Eduskunnan oikeusasiamies. Mitä lapsen oikeudet ovat?. Verkkolähde. <<https://www.oikeusasiamies.fi/fi/web/lasten-ja-nuorten-sivut/mita-lapsen-oikeudet-ovat->> . Viitattu 10.2.2021

Hakamaa Annika & Minna Palovaara. 2013. Sensitivisyyttä, hoivaa ja rajoja - Opas lapsen kiintymyssuhteen tukemiseen ja kiintymyssuhdevaurion korjaamiseen lastensuojelun ammattilaisille. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54703/Hakamaa_Annika.pdf?sequence=3>. Viitattu 26.4.2021

Hautamäki Airi. 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksistä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 13–59.

Hoikkala Susanna & Pollari Pasi 2019. Meidän oma omavalvontasuunnitelma. Lastensuojelun Keskusliitto. Verkkojulkaisu. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Meidan_oma_valvontasuunnitelma.pdf> Viitattu 26.4.2021

Hotari, Kaisa-Elina & Oranen Mikko & Pösö Tarja. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print, 149–164. Saatavilla sähköisesti: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 26.4.2021

Isola Anna-Maria & Kaartinen Heidi & Keto-Tokoi Anna & Leemann Lars & Lääperi Raija & Schneider Taina & Valtari Salla. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa, Työpaperi 33/2017, THL. Saatavilla sähköisesti <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> . Viitattu 26.4.2021

Kuoppala, T. & Säkkinen, 2018. Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen virallinen tilasto. <<http://www.julkari.fi/bitstream/>

handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y L> Viitattu 26.4.2021

Airio Tuomo & Kyrönseppä Ulla & Rautiainen Juha-Matti. 1990. Omahoitajamenetelmä. Lastensuojelun laitoshuollon neuvottelukunnan julkaisuja 3. Lastensuojelun Keskusliitto.

Laisaari Johanna. 2020. Kansallinen lapsistrategia vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta. <https://stm.fi/-/kansallinen-lapsistrategia-vahvistaa-lasten-ja-nuorten-osallisuutta->>. Viitattu 26.4.2021

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lastensuojelulaki 542/2019 61 b §. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L11P61b>> . Viitattu 26.4.2021

Lastensuojelun käsikirja. 2019. Omavalvonta lastensuojelussa. Omavalvontasuunnitelma. <<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-valvonta>>. Viitattu 26.4.2021

Myllyviita Katja. 2020. Häpeän hoito. Duodecim.

Oranen Mikko. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki: Multiprint Saatavilla sähköisesti: <<https://docplayer.fi/383636-Mita-mielta-mita-mielta-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittamisessa-mikko-oranen.html>>. Viitattu 26.4.2021

Punamäki, R.-L. 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 174–197.

Sinkkonen. 2004. kiintymyssuhdeteoria. <<https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>> . Viitattu 10.4.2021

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Suomen Perustuslaki 1999/731 § 6

Thomas, Nigel. 2002. Children, Family and the State. Decision-Making and Child Participation. Bristol: The Policy Press

Terveyskirjasto. 2020. Kiintymyssuhdemallit <<https://www.terveyskirjasto.fi/odk00026>> . Viitattu 9.2.2021

Tuovila, Pirjo. 2001. Eheänä elämään, lastenkoti korjaavan kokemuksena. Projektiraportti. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry.

Unicef. Lasten oikeuksien sopimus. Verkkolähde: <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>>. Viitattu 10.2.2021

Valvira. 2016. Omavalvonta yksityisissä sosiaalihuollon palveluissa. <<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/omavalvonta>>. Viitattu 26.4.2021

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991)

Liitteet

Liite 1 Nuorten omavalvontasuunnitelma Naulakallion lastenkodille

Liite 2 Naulakallion lastenkodin hoidon sisäinen koulutus

Naulakallion lastenkoti

Omavalvontasuunnitelma nuorille

Sisällys

<u>1 Mikä on omavalvontasuunnitelma</u>	1
<u>2 Suunnitelman laatiminen ja ylläpito</u>	1
<u>3 Lastenkodin tiedot</u>	2
<u>4 Kuinka Intro-osastoille tullaan</u>	2
<u>5 Keitä me olemme ja mitä teemme</u>	2
<u>6 Intro 1 ja Intro 2 osastojen toiminta</u>	4
<u>7 Arjen rakenteet ja säännöt</u>	5
<u>8 Arjen turvallisuus</u>	5
<u>9 Dokumentointi</u>	6
<u>10 Nuoren asema ja oikeudet</u>	6
<u>11 Nuoren mahdollisuus vaikuttaa</u>	7
<u>12 Rajoitustoimenpiteet</u>	8
<u>13 Miten Intro 1 ja Intro 2 osastoilta lähdetään</u>	12
<u>14 Oikeusturva</u>	12

- 1 Mikä on omavalvontasuunnitelma

Laki vaatii, että lastenkodilla on omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma on työkalu Naulakallion lastenkodin toiminnan ohjaamiseen ja seuraamiseen. Suunnitelman tarkoituksena on turvata nuorten oikeuksien toteutuminen lastenkotisijoituksen aikana. Nuoren oikeuksien turvaamisella tarkoitetaan, että nuoria kohdellaan asianmukaisesti sekä kunnioittavasti ja että jokaisen nuoren tuen tarpeisiin vastataan suunnitelmallisesti, turvallisesti ja laadukkaasti. Jokaisella nuorella on oikeus hyvään hoitoon. Samalla omavalvontasuunnitelma edistää työntekijöiden turvallisuutta sekä oikeuksia.

Tämä suunnitelma on lyhennelmä virallisesta omavalvontasuunnitelmasta ja on tarkoitettu nuorten käyttöön Intro 1 ja Intro 2 osastoilla. Nuorten omavalvontasuunnitelma on virallista suunnitelmaa lyhempi ja keskittyy nuorten kannalta tärkeisiin asioihin.

Suunnitelmassa käydään läpi lastenkodin toiminta sekä hoitoajatus, arki, henkilöstön tehtävät sekä nuorten oikeusturva.

Sekä Naulakallion virallinen, että nuorten omavalvontasuunnitelma on nähtävänä osastolla, jotta sen toteutumista voivat seurata sekä nuoret että henkilökunta. Henkilökunta tarkastelee suunnitelman ja käytäntöjen kohtaamista niin omissa työryhmäpalaverissa kuin päivittäisraporteilla. Nuorilla ja henkilökunnalla on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelmaan. Jokainen nuori saa nuorten omavalvontasuunnitelman muuttaessaan Intro1 tai Intro2 osastoille ja siitä kerätään palautetta mm. omahoitajakeskusteluiden yhteydessä.

- 2 Suunnitelman laatiminen ja ylläpito

Virallisen omavalvontasuunnitelman tekemisestä on vastannut laitoksen johtaja. Tämän omavalvontasuunnitelman ovat laatineet virallisen suunnitelman pohjalta osastojen nuoret, yhteistyössä ohjaajien sekä asiantuntijatiimin kanssa. Lastenkodin henkilöstöllä sekä nuorilla on ollut mahdollisuus kommentoida nuorten suunnitelmaa sen valmistumisvaiheessa. Suunnitelmaa päivitetään aina, mikäli siinä todetaan olevan korjattavaa. Mikäli nuori kokee tai havaitsee, että lastenkodin toiminta poikkeaa siitä, mitä suunnitelmassa kerrotaan, on hänellä oikeus ja mahdollisuus kertoa siitä henkilöstölle, esimerkiksi omahoitajalle.

- 3 Lastenkodin tiedot

Intro 1 ja Intro 2 osastot ovat osa Naulakallion lastenkotia, jonka omistaa Helsingin kaupunki. Lastenkotiin kuuluvat lisäksi kolme pitkäaikaisosastoa: Kuusela ja Saarnila, joissa on kuusi asiakaspaikkaa, sekä Leppälä, jossa asiakaspaikkoja on seitsemän. Intro 1 ja Intro 2 osastoilla on niin ikään kuusi paikkaa molemmissa. Lastenkodin toiminnasta vastaa johtaja ja jokaisella osastolla oma vastaava ohjaaja.

Intro 1 ja Intro 2 osastojen osoite on: Muinaistutkijantie 4, 00970 Helsinki

Muiden osastojen sekä toimistotilojen osoite on: Naulakalliontie 11, 00970 Helsinki

Vastuuhenkilö (puhelin ja sähköposti):

Jaana Haapamäki

lastenkodin johtaja

jaana.haapamaki@hel.fi

puh: 09-310 62030 tai 040 687 3549

- 4 Kuinka Intro-osastoille tullaan

Intro 1 ja Intro 2 osastoille voidaan tulla vastuusosiaalityöntekijän päätöksellä joko toisesta laitoksesta tai kotoa.

Kaikissa tapauksissa vastaava ohjaaja saa nuoren tiedot ja arvioi onko Intro 1 tai Intro 2 osasto sellainen paikka, jonka hoidosta nuori voisi hyötyä.

Intro 1 ja Intro 2

Tarjoavat pysäyttävää, arvioivaa ja kuntouttavaa päihdehoitoa 16–17 -vuotiaille nuorille, joilla on vakavaa päihteidenkäyttöä tai jotka tarvitsevat tukea mielenterveydellisissä asioissa.

- 5 Keitä me olemme ja mitä teemme

Naulakallion henkilökunta koostuu ammattihenkilöistä, joilla on monenlaista osaamista. Naulakalliossa työskentelee psykologeja, ohjaajia, joilla on sosiaalialan koulutus esimerkiksi sosionomi AMK, sairaanhoitajia ja toimintaterapeutti.

He miettivät ja rakentavat yhdessä sellaista toimintaa lastenkodissa, jolla voidaan vastata mahdollisimman hyvin jokaisen nuoren tarpeisiin.

Intro 1 ja Intro 2 osastojen työntekijät tapaavat joka päivä aamuraportilla klo. 8.00 ja päiväraportilla klo. 14.00. Raporteilla päivitetään osastojen tilanne, jotta jokainen aikuinen on tietoinen, mitä nuorille kuuluu ja millainen on heidän päiväohjelmansa.

Osastoilla on kahden viikon välein työryhmäkokous, jossa käsitellään osaston tilannetta tarkemmin sekä esimerkiksi nuorilta tulleita toiveita osaston arkeen. Viikoittain järjestetään niin sanottu esimieskokous, jossa on paikalla laitoksen johtaja, vastaavat ohjaajat, psykologi sekä tarvittaessa kutsuttuna työntekijöiden edustaja. Esimieskokouksessa puhutaan laajemmin koko lastenkotia koskevista asioista.

Lastenkodin johtaja

Vastaa koko laitoksen lain- ja asianmukaisesta toiminnasta. Ohjaa ja valvoo kaikkien osastojen toimintaa.

Vastaava ohjaaja

Huolehtii, että osaston perustehtävä toteutuu: nuoret saavat tarpeitansa vastaavan hoidon ja kasvatuksen ja heidän oikeutensa toteutuvat. Ohjaa ja vastaa osaston toiminnasta.

Psykologi

Tukee osastojen työryhmiä hoidollisissa kysymyksissä. Osallistuu tarvittaessa nuoren hoidon tukemiseen. Vetää keskusteluryhmiä ja tapaa jokaisen nuoren yksilöllisesti tarpeen mukaan.

Sairaanhoitaja

Huolehtii, että nuoren terveydentila ja hyvinvointi huomioidaan kokonaisvaltaisesti hoidon aikana. Toteuttaa osaston perustehtävää ja vastaa omalla toiminnallaan, että nuori saa tarpeitansa vastaavan hoidon ja kasvatuksen ja turvaa hänen oikeuksiensa toteutumisen arjessa. Sairaanhoitaja voi toimia myös omahoitajana.

Toimintaterapeutti

Ohjaa Intro osastoilla toimintaryhmiä ja tapaa nuoria tarvittaessa nuoria kahden kesken. Toimintaterapeutti arvioi toimintakykyä. Toteuttaa osaston perustehtävää ja vastaa omalla toiminnallaan, että nuori saa tarpeitansa vastaavan hoidon ja kasvatuksen ja turvaa hänen oikeuksiensa toteutumisen arjessa.

Ohjaaja

Toimii omahoitajana, nuoren lähiaikuisena ja varmistaa arjen sujuvuuden. Toteuttaa osaston perustehtävää ja vastaa omalla toiminnallaan, että nuori saa tarpeitansa vastaavan hoidon ja kasvatuksen ja turvaa hänen oikeuksiensa toteutumisen arjessa.

Lastenkodin keittäjä

Huolehtii ruoanlaitosta ja elintarvikkeiden hankinnasta.

Sosiaalityöntekijä

Vastaa nuoren sijoituksesta. Varmistaa ja huolehtii, että nuoren etu toteutuu sijaishuoltopaikassa.

Sijaiset

Mikäli vakituinen henkilökunta on estynyt tulemaan töihin esimerkiksi sairauden takia, tulee hänen tilalleen lähes aina sijainen. Sijaiset on perehdytetty osaston toimintaan ja nuorten asioihin.

- 6 Intro 1 ja Intro 2 osastojen toiminta

Tässä luvussa kuvataan erityisesti sitä, miten Intro 1 ja Intro 2 osastoilla autetaan nuoria ja kuinka nuoriin suhtaudutaan.

Intro 1 ja Intro 2 osastojen hoitoajatus perustuu myönteiseen ihmiskäsitykseen. Ajattelempa, että jokaisella ihmisellä on voimavaroja, joiden myötä on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä sekä vaikuttaa omaan elämäänsä rakentavasti. Nuori kohdataan ja hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on. Nuori on yksilö ja aktiivinen toimija, jolla on oma tahto, omat ajatukset ja tunteet. Nuorelle tarjotaan henkilökohtainen ja turvallinen vuorovaikutussuhde aikuisten kanssa.

Nuorella on arjessaan mukana henkilökuntaan kuuluva omahoitaja, jonka tehtävä on ensisijaisesti huolehtia nuoren asioista, kuten viikko-ohjelman suunnittelusta, vanhempien tai muiden läheisten yhteydenpidosta. Omahoitajatyö on tärkeä osa nuoren elämää ja nuoren hoitoa. Se on läheistä ja tiivistä vuorovaikutustyöskentelyä sijoituksen alusta loppuun asti.

Vanhempien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Sen tavoitteena on vahvistaa nuoren asettumista Intro 1 ja Intro 2 osastoille ja selkeyttää hoidon tavoitteita. Vanhempien ja perheen kanssa työskentely on aina yksilöllistä. Heihin pidetään

yhteyttä puhelimitse ja heitä tavataan kasvotusten. Vanhempia tiedotetaan nopeasti mahdollisista poikkeustilanteista (kuten myöhästymiset, luvattomat poissaolot).

Intro 1 ja Intro 2 osastojen työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä sosiaalityön kanssa nuoren asioissa. Lisäksi he huolehtivat myös muusta yhteistyöstä ja nuoren hoitokontakteista sosiaali- ja terveysalan tahojen kanssa (kuten nuoriso- ja päihdepsykiatria, päihdehoitopalvelut, nuorisovastaanotto yms.).

Nuorten päihteiden käyttö on yksi syy sijoitukselle ja päihteiden käyttöön puututaan aina vuorovaikutuksessa. Nuoria ohjataan ja pysäytetään keskusteluilla, vointia tarkkaillaan ja käytökseen puututaan asianmukaisin hoidon ja kasvatuksen keinoin. Hoito suunnitellaan aina nuoren tarpeita vastaavaksi. Se on yksilöllistä ja siinä huomioidaan nuoren mielipide.

- 7 Arjen rakenteet ja säännöt

Nuoret saavat Intro 1 ja Intro 2 osastoilla osakseen välittämistä ja turvaa. Tämä näkyy myös tiukoissa säännöissä ja arjen rakenteissa. Niiden tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja kehitystä sekä lisätä nuorten ja aikuisten turvallisuuden tunnetta. Niiden avulla pyritään välttämään epätietoisuutta ja epäohjonmukaisuutta. Osastoilla noudatetaan voimassaolevaa lainsäädäntöä sekä yleisesti hyvinä pidettäviä käytöstapoja.

Yksityiskohtaiset säännöt sekä osastojen päiväohjelma käydään nuoren kanssa läpi työntekijän toimesta nuoren muuttaessa osastolle.

- 8 Arjen turvallisuus

Intro 1 ja Intro 2 osastoilla pyritään siihen, että jokaisella nuorella on osastolla turvallinen olo ja hyvä olla. Osastoilla noudatetaan säännöllistä päivärytmiä sekä käytänteitä. Esimerkiksi herätys, ruokailut sekä aamu- ja iltapäiväparkit ovat aina samaan aikaan. Näin ollen nuoren on mahdollista tietää aina, mitä osastolla seuraavaksi tapahtuu. Säännölliset rytmit tuovat turvaa ja mahdollistavat nuoren keskittymistä itseensä.

Intro 1 ja Intro 2 osastoilla saattaa toisinaan syntyä vaara- ja uhkatilanteita. Ne hoidetaan heti tilanteeseen puuttumalla sekä puretaan keskustelemalla aina mahdollisimman nopeasti. Nuorille ja työntekijöille mahdollistetaan tilaisuus kä-

sitellä tilanteita, jotka saattavat askarruttaa myöhemmin tai niitä on hankala käsitellä yksin. Mikäli osastolla tapahtuu jotain poikkeuksellista, raportoidaan siitä aina eteenpäin työntekijöiden toimesta vastaavalle ohjaajalle ja johtajalle.

- 9 Dokumentointi

Nuoren arjesta kirjoitetaan päivittäiskirjauksia. Kirjaukset tehdään ohjaajia ja nuorta varten. Sen avulla kuvataan nuoren päivittäistä elämää sekä arkea osastolla ja tehdään näkyväksi nuoren kanssa tehtyä työtä, kuten Introissa tehtävää hoito- ja kasvatustyötä. Lisäksi kirjaukset vahvistavat nuoren oikeusturvaa kertomalla sen, ovatko esimerkiksi perustelut päätöksiin ja rajoituksiin kuvattu päivittäiskirjauksissa selkeästi ja nuoren oikeuksia kunnioittaen.

Nuorella on oikeus nähdä kirjaukset. Mikäli tiedon antaminen nuorelle olisi jostain syystä vastoin nuoren etua, tieto voidaan jättää antamatta. Nuorella on oikeus pyytää kirjauksiin korjauksia, mikäli hän havaitsee niissä puutteita tai virheellistä tietoa. Nuoresta ja hänen hoidostaan tehdään myös joka kuukausi erillinen arvio, jota nuori pääsee myös itse arvioimaan.

Rajoitustoimenpiteistä tehdään myös aina erilliset kirjaukset, joista käy ilmi kaikki toimenpiteeseen johtaneet syyt sekä perustelut.

Nuoriin liittyviä kirjauksia lukevat ja tekevät osaston ohjaajat, laitoksen psykologi ja johtaja sekä sosiaalityöntekijä.

- 10 Nuoren asema ja oikeudet

Intro 1 ja Intro 2 osastoilla otetaan huomioon nuoren toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Kaikissa nuorta koskevissa toimissa hänen etunsa varmistetaan kiinnittämällä huomiota siihen, miten eri vaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin. Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä.

Nuorta kohdellaan osastoilla aina yksilönä ja hänen kohtelunsa tulee olla hyvää ja kunnioittavaa. Nuoren kanssa käydään läpi arjen rakenteet sekä säännöt ja selvitetään niiden merkitys osastolla.

Nuori saa osakseen ymmärrystä, välittämistä ja suojelua kaikilta osaston aikuisilta. Omahoitajan tehtävä on erityisesti tutustua nuoreen ja tunnistaa nuoren tarpeita sekä vastata niihin. Nuorella on oikeus ilmaista erilaisia tunteita ja aikuiset ovat apuna niiden käsittelyssä. Nuoren omaa tilaa, tahtoa sekä fyysistä ja henkistä koskemattomuutta kunnioitetaan. Esimerkiksi nuoren oma huone on paikka, jonka yksityisyyttä kunnioitetaan.

Nuorta autetaan elämänhallinnassa, vastuullisuuteen kasvamisessa ja itsenäistymisessä.

Nuorella on oikeus tulla rajoitetuksi, mikäli hän käyttäytymisellään asettaa itsensä tai jonkun muun vaaraan.

- 11 Nuoren mahdollisuus vaikuttaa

Nuorella on useita mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa. Arkipäiväisistä asioista voi puhua aamu- ja iltapäiväparkissa tai osaston aikuisen kanssa. Omahoitaja on nuoren lähiaikuinen, mutta nuorella on oikeus keskustella myös muiden ohjaajien kanssa. Nuorella on halutessaan oikeus keskustella myös laitoksen johtajan ja psykologin kanssa. Aikuisten velvollisuus on kuunnella, mitä nuorella on sanottavana ja velvollisuus toimia ja reagoida, mikäli tarve vaatii. Lisäksi nuorella on aina oikeus puhua/soittaa omalle sosiaalityöntekijälle omista asioistaan.

Hoidon sisältöön liittyvissä kysymyksissä tärkein vaikuttamisen paikka on neuvottelu. Neuvotteluihin valmistaudutaan nuoren kanssa yhdessä. Neuvottelussa on läsnä osaston henkilökuntaa, sosiaalityöntekijä ja nuoren läheiset. Neuvottelussa asetetaan tavoitteet nuoren hoidolle ja päivitetään hoito- ja kasvatusta sekä asiakassuunnitelmaa, joka antaa raamit nuoren hoidolle. Nuorella on oikeus saada tietoa omista asioistaan. Intro 1 ja Intro 2 osastoilla pyritään siihen, että nuorella on aina kaikki tarvittava sekä ajantasainen tieto omista asioistaan.

Nuorta mietityttäviin asioihin tarjotaan aina apua ja tietoa niiden käsittelyn mahdollistamiseksi. Ratkaisuja erilaisiin pulmiin etsitään yhdessä nuorten ja työntekijöiden kesken. Näin ollen nuori saa mahdollisuuden muodostaa oman näkemyksensä asianmukaisen tiedon pohjalle.

Nuorta kuullaan aina häntä koskevilla päätöksillä ja nuorella on oikeus kertoa mielipiteensä. Mielipiteen avulla hänellä on mahdollisuus vaikuttaa päätökseen.

Katso kohta 14. Oikeusturva.

- 12 Rajoitustoimenpiteet

Intro 1 ja Intro 2 osastoilla tehdään tarpeen mukaan lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Niiden käyttämiseen tarvitaan aina laillinen yksilö- ja tilannekohtainen peruste eikä rajoitustoimenpiteitä milloinkaan käytetä rangaistuksena. Jos rajoitustoimenpidettä käytetään, on aina valittava lievin mahdollinen toimenpide. Rajoitustoimenpiteen käyttäminen lopetetaan heti, kun sen käytölle ei enää ole lain mukaisia perusteita. Toimenpidettä lievennetään heti, jos se on mahdollista.

Rajoitustoimenpiteitä käytetään, mikäli nuori omalla käytöksellään ja toiminnallaan vaarantaa oman kasvun, kehityksen tai turvallisuuden tai jonkun muun nuoren tai henkilökunnan turvallisuuden. Rajoitustoimenpiteiden käytöstä keskustellaan aina nuoren sekä työryhmän että sosiaalityöntekijöiden ja esimiehen kanssa.

Rajoitustoimenpiteet toteutetaan aina mahdollisimman turvallisesti ja nuoren ihmisarvoa kunnioittaen. Rajoitustoimenpiteet kirjataan aina lain edellyttämällä tavalla.

Rajoitustoimenpiteistä tehdään kuulemiset, eli nuoren oma ja huoltajien mielipide rajoitustoimenpiteeseen selvitetään mahdollisimman nopeasti. Rajoitustoimenpiteestä valittamisen mahdollisuus tuodaan myös esille nuorelle selkeästi. Nuorta autetaan tarvittaessa valituksen tekemisessä.

Rajoitustoimenpiteet käydään aina läpi keskustelemalla nuoren kanssa sen päätyttyä.

Rajoitustoimenpiteet Intro 1 ja Intro 2 osastoilla:

Osaston vastaava ohjaaja käy keskustelun nuoren sijoituksesta vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa ennen sijoitusta Intro 1 tai Intro 2 osastolle. Keskustelussa arvioidaan lapsen kokonaistilannetta ja lapsen yksilö- ja tilannekohtaista tarvetta aloittaa sijoitus rajoittamalla nuoren liikkumista 30 vuorokautta ja yhteydenpitoa 30 vuorokautta.

Liikkumisvapauden rajoitus. Toimenpiteen tarkoituksena on pysäyttää nuoren vakava päihteidenkäyttö ja turvata nuoren terveys sekä kasvu ja kehitys. Rajoitustoimenpiteellä pyritään mahdollistamaan kokonaisvaltainen hoito sekä hyvinvoinnin seuranta, hoidon

oikea-aikainen toteutuminen ja toipuminen. Liikkumista rajoitetaan tarpeen mukaan sijoituksen aikana, mikäli nuoren oma käyttäytyminen sekä toiminta sitä vaativat. Esimerkiksi, jos karkailua tai vakavaa päihteiden käyttöä esiintyy. Liikkumisvapauden rajoitus voi olla enimmillään 30 vrk.

Rajoituksesta tehdään nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan ylös myös, kuinka rajoitustoimenpidettä voi lähteä lieventämään ja millaisella aikataululla.

Lastenkodin johtaja on määrännyt päätöksenteon osalle henkilökuntaa, joka voi tehdä mm. liikkumisvapauden rajoittamista koskevan päätöksen seitsemään vuorokauteen asti. Vastuusosiaalityöntekijä tekee liikkumisvapauden rajoittamisen jatkopäätöksen 30 vuorokauteen asti. Päätös annetaan tiedoksi ja siitä on muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen.

Yhteydenpidon rajoitus. Yhteydenpidon rajoituksen tarkoituksena on estää nuorta hankkimasta itselleen tai osaston muille nuorille päihteitä sekä estää nuorta välittämästä päihteitä tai mahdollisesti karkaamasta osastolta. Yhteydenpidon rajoituksella pyritään välttämään nuoren yhteydenpito nuoren kannalta vahingollisiin verkostoihin.

Yhteydenpidon rajoittaminen ei koske niitä henkilöitä, jotka katsotaan olevan nuoren hoidon näkökulmasta merkityksellisiä ja nuorelle tärkeitä. Yhteydenpidosta näihin henkilöihin sovitaan sosiaalityöntekijän ja huoltajien ja nuoren kanssa. Edellä mainittuihin henkilöihin nuori voi pitää yhteyttä osaston puhelimesta tai he voivat vieraila osastolla.

Rajoituksesta tehdään nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan ylös myös, kuinka rajoitustoimenpidettä voi lähteä lieventämään ja millaisella aikataululla.

Päätöksen yhteydenpidon rajoittamisesta tekee laitoksen johtaja 30 vuorokauteen asti ja sitä pidemmistä sosiaalityöntekijä. Päätös annetaan tiedoksi ja siitä on muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen.

Henkilökatsastus. (huumeseula tai puhalluskoe) Henkilönkatsastus toteutetaan virtsanäytteenä ja siitä otetaan huumeseula. Huumeseula lähetetään aina tutkittavaksi HUS-LABiin. Toimenpiteen tarkoituksena on kartoittaa päihteidenkäytön tilaa ja sitä, mitä mahdollisia päihteitä nuori on käyttänyt. Näin ollen pystytään takaamaan nuorelle oikea-aikainen puutuminen sekä oikeanlaisen hoidon toteutuminen.

Henkilökatsastus tehdään tarpeen vaatiessa ja yksilöllisen suunnitelman mukaan tai, jos arvioidaan, että se on nuoren näkökulmasta välttämätöntä. Esimerkiksi nuoren lääkitys vaatii päihteettömyyttä. Henkilönkatsastuksia voidaan myös tehdä tilanteissa, joissa osaston henkilökunnalle syntyy epäily, että nuori on käyttänyt päihteitä. Henkilönkatsastuksen suorittaa pääsääntöisesti sairaanhoitaja. Muissa tapauksissa kaksi henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää suorittaa henkilönkatsastuksen. Lähtökohtaisesti henkilökatsastuksen suorittaa nuoren kanssa samaa sukupuolta oleva työntekijä.

Lastenkodin johtaja on määrännyt päätöksenteon osalle henkilökuntaa, joka voi tehdä henkilönkatsastusta koskevan päätöksen. Päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös annetaan tiedoksi, mutta siitä ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Henkilöntarkastus. Introissa tehdään nuorelle henkilöntarkastus, kun hän on ollut osaston ulkopuolella ilman työntekijän valvontaa ja on syntynyt vahva ja selkeä epäily siitä, että nuori saattaa tuoda osastolle päihteitä tai muita sellaisia aineita tai esineitä, joilla hän voi vaarantaa esimerkiksi omaa tai muiden terveyttä. Henkilöntarkastuksen tarkoituksena on estää päihteiden ja niiden käyttövälineiden sekä muiden kiellettyjen tai vaarallisten esineiden (esimerkiksi teräaseiden) kulkeutuminen osastolle. Tarkoituksena on, että osasto on jokaisella turvallinen paikka.

Henkilöntarkastus toteutetaan eristyshuoneessa kahden työntekijän toimesta. Nuori ohjataan eristyshuoneeseen ja hänelle annetaan mukaan kylpytakki. Eristyshuoneessa oleva kamera peitetään ja nuori vaihtaa päälleen kylpytakin työntekijöiden odottaessa ulkopuolella. Henkilöntarkastuksessa henkilökunta ei riisu nuorta tai ota väkisin vaatteita pois nuoren päältä. Työntekijät käyvät kaikki nuoren vaatteet, laukut/reput, lompakon läpi, sekä taputtelevat kylpytakin läpi (taskut, kylpytakin vyön, jne). Nuoren intiimialueille koskeminen on ehdottomasti kielletty. Lähtökohtaisesti henkilöntarkastuksen suorittaa nuoren kanssa samaa sukupuolta oleva työntekijä.

Päätöksen henkilöntarkastuksesta tekemisestä tekee vuorossa oleva ohjaaja. Henkilöntarkastuksesta tehdään ainoastaan tarvittavat kirjaukset, joissa käy ilmi henkilöntarkastuksen perusteet, tarkastuksesta ei tehdä erillistä päätöstä.

Omaisuuksien ja lähetysten tarkastaminen. Mikäli henkilökunnalla on syytä epäillä, että nuorella on hallussaan huoneessaan kiellettyjä aineita tai esineitä, on heillä mahdollisuus omaisuuden ja lähetysten tarkastamiseen, joka lähtökohtaisesti tarkoittaa nuoren huoneen tarkastamista. Esimerkiksi, jos nuori on päihtyneen oloinen osastolla tai on sattunut itseään, on nuoren turvallisuuden takaamiseksi tarpeellista tarkistaa nuoren huone päihteiden tai itsensä vahingoittamiseen soveltuvien esineiden osalta.

Tarkastus toteutetaan siten, että kaksi hoitohenkilökuntaan kuuluvaa työntekijää tarkastaa nuoren huoneen ja nuori voi halutessaan olla mukana tarkastuksessa.

Lastenkodin johtaja on määrännyt päätöksenteon osalle henkilökuntaa, joka voi tehdä henkilönkatsastusta koskevan päätöksen. Päätös annetaan tiedoksi, mutta siitä ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Aineiden ja esineiden haltuunotto. Henkilökuntaa ottaa haltuun päihtymistarkoitukseen soveltuvat aineet ja esineet. Lisäksi otetaan haltuun sellaiset aineet ja esineet, joilla nuori voi vahingoittaa itseään tai toista henkilöä. Haltuun otettu omaisuus palautetaan sijoituksen päätyttyä nuorelle, jos ei sitä ole muutoin hävitetty. Esimerkiksi huumeet luovutetaan poliisille.

Haltuunotosta tehdään aina erillinen päätös.

Kiinnipitäminen. Hoitohenkilökunta voi nuoren rauhoittamiseksi pitää kiinni nuoresta, mikäli nuori käyttäytyy uhkaavasti ja aggressiivisesti itseään, muita nuoria tai osaston henkilökuntaa kohtaan ja todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita. Kiinnipitoon

ryhdytään vain, jos se on nuoren oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden vaarantumisen vuoksi välttämätöntä. Kiinnipitäminen on aina viimesijaisin keino rauhoittaa tilanne ja se lopetetaan välittömästi, kun siihen ei ole enää tarvetta.

Kiinnipidosta tehdään kirjallinen selvitys laitoksen johtajalle ja sosiaalityöntekijälle. Kiinnipidosta ei tehdä kirjallista hallintopäätöstä.

Eristäminen. Nuori on mahdollista eristää laitoksen muista nuorista, mikäli hän käyttäytyy uhkaavasti ja aggressiivisesti itseään, muita nuoria tai osaston henkilökuntaa kohtaan ja todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita. Eristäminen on mahdollista myös muista erityisen perustellusta syistä nuoren hengen, terveyden ja turvallisuuden takaamiseksi.

Sekä Intro 1 että Intro 2 osastoilla on omat eristämishuoneet. Eristyksen aikana nuoren kanssa on pääsääntöisesti kaksi työntekijää. He huolehtivat nuoren hoidosta, kuten voinnin seurannasta, vuorovaikutuksesta ja ruokailusta. Nuoren toiveesta hänet voidaan jättää eristyshuoneeseen hetkeksi olemaan myös yksin. Tällöin häntä ja hänen vointiaan seurataan kameravalvonnan välityksellä.

Eristämishuoneessa on myös kutsunappi, jota painamalla voi hälyttää henkilökunnan paikalle. Eristäminen lopetetaan heti, kun eristämisen perusteet eivät enää täyty ja nuoren tilanne on rauhoittunut. Ennen kuin eristäminen lopetetaan, tehdään nuoren kanssa suunnitelma, mitä tulee ottaa huomioon osaston yhteisiin tiloihin siirtyessä.

Eristäminen voi kestää korkeintaan 24 tuntia. Tarpeen vaatiessa voidaan eristämistä jatkaa, jolloin siitä tehdään uusi päätös. Tällöin nuoren tilanteen arvioi myös lääkäri. Yhtäjaksoisesti eristys voi kestää korkeintaan 48 tuntia.

Lastenkodin johtaja on määrännyt päätöksenteon osalle henkilökuntaa, joka voi tehdä eristämistä koskevan päätöksen. Päätös annetaan tiedoksi ja siitä on muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen.

Erytinen huolenpito. Intro 1 ja Intro 2 osastoilla järjestetään erityisen huolenpidon jaksot tarpeen mukaan. Erytinen huolenpito järjestetään silloin, kun nuoren päihteiden käyttö tai päihteiden käyttöön liittyvä elämäntapa vaarantavat nuoren terveyden ja hengen tai nuoren käyttäytymiseen ei ole kyetty puuttumaan muilla keinoilla. Erytinen huolenpito toteutetaan yhteistyössä nuoren oman hoitokontaktin kanssa, esimerkiksi HUS nuorten päihdepsykiatrisen poliklinikan kanssa.

Ennen erityisen huolenpidon järjestämistä tehdään sosiaalityöntekijälle päätöksenteon tueksi kasvatuksellinen lausunto henkilökunnan toimesta nuoren tilanteesta. Myös psykologi sekä lääkäri tekevät omat arvionsa ja antavat lausunnon. Näiden lausuntojen perusteella sosiaalityö arvioi, onko erityisen huolenpidon jaksolle tarvetta.

Erytinen huolenpito on pituudeltaan 30 vuorokautta ja tarpeen vaatiessa sitä voidaan jatkaa 60 vuorokautta. Erytisen huolenpidon jaksolle laaditaan aina erilliset tavoitteet ja niitä arvioidaan jatkuvasti.

Päätöksen erityisen huolenpidon järjestämisestä tekee johtava sosiaalityöntekijä avo-
huollon tai sijoituksen sosiaalityössä. Päätös annetaan tiedoksi ja siitä on muutoksenha-
kuoikeus hallinto-oikeuteen.

- 13 Miten Intro 1 ja Intro 2 osastolta lähdetään

Sijoituksen loppumiseen Intro 1 ja Intro 2 osastoilla voi olla useita syitä. Useimmiten se
tapahtuu, kun nuori täyttää 18 vuotta ja lastensuojelun asiakkuus päättyy. Osastoilla
huolehditaan, että nuori pääsee tarvittaessa ja niin halutessaan lastensuojelun jälkihuol-
lon piiriin. Jälkihuoltotyöskentely aloitetaan n. 6kk ennen kuin nuori täyttää 18 vuotta.

Muita vaihtoehtoja sijoituksen päättymiselle on:

- kotiutuminen, jolloin sijoituksen syyt ovat poistuneet. Kotiutumiseen liittyy vahvasti
myös kodin muuttunut tilanne ja voimavarat, ei vain nuoren tilanteen muuttuminen.
- sijaishuoltopaikan muuttuminen, eli nuoren siirtyminen johonkin muuhun sijaishuolto-
paikkaan
- siirtyminen asumisharjoitteluun alle 18 vuotiaana

Nuoren kanssa aloitetaan aina erotyöskentely ennen nuoren lähtöä. Siinä käydään läpi
Intro 1 tai Intro 2 osastoilla vietettyä aikaa ja pois siirtymiseen liittyviä asioita.

- 14 Oikeusturva

Nuoren oikeusturva tarkoittaa keinoja, joilla varmistetaan, että nuori pääsee niihin oi-
keuksiinsa, jotka hänelle on lainsäädännössä turvattu.

Sosiaalityöntekijällä on tärkeä rooli

Sosiaalityöntekijä vastaa Intro 1 ja Intro 2 osastojen työntekijöiden sekä yhteistyössä
vanhempien kanssa siitä, että nuoren oikeudet toteutuvat sijaishuollossa, ja että nuori
saa tarpeitaan vastaavan hoidon, kasvatuksen ja muun huolenpidon sekä tarvittavat tu-
kitoimet. Sosiaalityöntekijän tärkeän roolin vuoksi, nuorta tuetaan ja kannustetaan otta-
maan yhteyttä ja sopimaan tapaamisista sosiaalityöntekijänsä kanssa.

Kun päätös on nuoren mielestä virheellinen

Sosiaalityöntekijällä ja Intro 1 sekä Intro 2 osastojen työntekijöillä on velvollisuus antaa
viipymättä tieto nuorta koskevista päätöksistä nuorelle, vanhemmille, huoltajille tai
muulle nuoren lailliselle edustajalle. Lisäksi heille on selvitettävä heidän oikeutensa ja
velvollisuutensa, mukaan lukien mahdollisuus valittaa päätöksestä. Nuorelle asiat on
kerrottava hänelle ymmärrettävällä tavalla.

Sekä laitoksen henkilökunnalla että nuoren sosiaalityöntekijällä on velvollisuus ohjata ja avustaa nuorta valituksen tekemisessä ja tarvittaessa käyttämään oikeusavustajan palveluita.

Kun nuori kokee epäasianmukaista kohtelua

Jos nuori kokee tulleen väärin kohdelluksi toisten nuorten tai henkilökuntaan kuuluvan työntekijän osalta, hän voi kertoa asiasta jollekin osaston henkilökuntaan kuuluvalla työntekijällä, vastaavalla ohjaajalle tai laitoksen johtajalle. Omista kokemuksista on myös tärkeää kertoa omalle sosiaalityöntekijälle, koska sosiaalityöntekijän velvollisuus on puuttua tilanteeseen. Jos tilanne on sellainen, että nuori haluaa tehdä asiasta valituksen, on sekä laitoksen henkilökunnalla että nuoren sosiaalityöntekijällä on velvollisuus ohjata ja avustaa nuorta valituksen/muistutuksen tekemisessä.

Kun nuori kokee, että toiminnassa ei noudateta lakia

Nuori voi kannella lastenkotien toimintaa valvovalle kunnan viranomaiselle esimerkiksi omalle sosiaalityöntekijälle, jos kokee, että lastenkoti ei noudata toiminnassaan lakia.

Kantelun voi tehdä myös aluehallintovirastoon tai Valviraan silloin, kun nuori katsoo lastenkodin toiminnan olevan lainvastaista, virheellistä tai epäasianmukaista. Kantelun voi tehdä myös tehtävien laiminlyönnin perusteella.

Kantelun voi tehdä myös ylimmille laillisuusvalvojille, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan ja valtioneuvoston oikeuskanslerinvirastoon, joiden tehtävänä on erityisesti valvoa sitä, että missään tilanteessa, missä ihmistä kohtaan käytetään julkista valtaa, ei loukata tämän oikeuksia.

Sosiaalityöntekijän velvollisuus on ohjata ja avustaa nuorta kantelun tekemisessä.

Sosiaali- ja potilasasiamies

Sosiaali- ja potilasasiamieheen voi ottaa yhteyttä, kun on kysyttävää nuoren oikeuksista lastensuojelun asiakkaana tai potilaana, tai kun nuori tarvitsee apua valitusten tai kanteluiden tekemisessä.

Naulakallion hoitoajatus ja viitekehys

Perehdytys 28.3.2012

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Uusin versio 7.11.02

Naulakallion hoitoyhteisön viitekehys

Naulakallion hoitoajatus on syntynyt 1980- luvun alussa laitoshoidon kehittämisprosessina. Henkilökunnan yhteisen opiskelun ja pohdinnan tuloksena ilmestyi kirja **Rajat ja rakkaus** (1985), jonka nimi kuvastaa hyvin hoidon tärkeimpiä lähtökohtia. Lapsi tarvitsee rakkautta, joka välittyy läheisistä, luottamuksellisesta ja huoltajavälistä tunneusteesta aikuisen. Lapsi tarvitsee turvalliset, aikuisen asettamat rajat kasvunsa ja kehityksensä tueksi ja vahvempaa rajaamista silloin kun lapsen oma itsehallinta puuttuu tai pettää. Kuten Naulakalliolla kirjoitetussa **Omahoitaja** (1990) kirjassa todetaan, hoito- ja kasvatuskäytäntö on syntyne edellä mainituista perinteistä ja se ei ole helpposti käyttöön otettava järjestelmä, vaan ajan kanssa opiskellen ja harjaantuen omaksuttava hoidollinen ja kasvatuksellinen asenne. Lastensuojelun laitoshoido pyrkii perustehtävänsä mukaisesti vaikuttamaan ensisijaisesti lapseen, ja toiseksi tämän rinnalla, niihin olosuhteisiin, joista lapsi on tullut laitokseen.

Hoitoajatus pohjautuu ymmärrykseen vaikeahoitoisista lapsista ja nuorista, joille on syntynyt kehityshäiriötä usein jo varhaisissa vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteissa. Normaali psyykinen kehitys ja sen häiriintyminen tapahtuvat vuorovaikutussuhteissa läheisten ihmisten kanssa. Psykodynaaminen kehityspsykologinen lähestymistapa auttaa meitä ymmärtämään minkälaista hoitoa ja huolenpitoa lapsi eri kehitysvaiheissa tarvitsee. Sijaishuollossa on tämän lisäksi tärkeää ymmärtää mitä tapahtuu, kun huolenpito on ollut puutteellista tai olosuhteet ovat olleet lapsen kehitystä vaurioittavat. Laitokseen sijoitettuihin lapsista ja nuorista suurin osa on joutunut jo hyvin varhain kohtaamaan esteitä kehitykselleen. Persoonallisuudeltaan he ovat usein puutteellisesti rakentuneita, mikä ilmenee mm. varhaisten puolustusmekanismien laaja-alaisella käytöllä ahdistusta vastaan.

Naulakalliioon sijoitettavien lasten ja nuorten vaikeahoitoisuus ja kehityksen häiriöllisyys ilmenevät usein sosiaalisena sopeutumattomuutena, käytöshäiriönä, masennuksena, itsetuhoisuutena, itsehillinnän puutteena (paniikkialtiutus, raivokohtaukset ja kontrollinpuute), ryhmätilanteiden hajottamisena (sopeutumattomuus lapsiryhmään ja normaali luokkaan koulussa) ja monipuolisina kouluvaikeuksina.

Koska elinympäristö ja vuorovaikutussuhteet määräävät ne kokemukset, joiden avulla lapsi kehittyy, pyrimme tietoisesti toimimaan ja vaikuttamaan siihen, että laitoshoidossa järjestämme mahdollisimman hyvän huoltajaväen ympäristön ja lapsen kehitystarpeisiin vastaavat ihmissuhteet. Hoitoajatuksen keskeisinä toiminta-ajatuksina ovat yksilöllisyys, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja perhekeskeisyys. Hoidon viitekehys on kaikilla osastoilla sama, mutta painopisteet vaihtelevat osaston perustehtävän mukaisesti. Ihmiskäsityksemme on myönteinen. Jokaisen ihmisen on mahdollista kasvaa ja kehittyä inhimillisessä vuorovaikutuksessa sekä vaikuttaa omaan elämäänsä rakentavasti.

Pitkäaikaisosastoille tulevilla huostaanotetuilla lapsilla on kaikilla tarve pitkäaikaiseen vanhemmuutta korvaavaan ja kehityshäiriötä korjaavaan hoitoon ja kasvatukseen. Korvaava hoito ja kasvatusta sisältävä inhimillinen huolenpito ja sijaisvanhemmuutta omahoitajajamenetelmän muodossa, korjaava hoito ja kasvatusta yksilöllistä lapsen tarpeisiin vastaavaa oireennukaista hoitoa ja korjaavien kokemusten tuottamista uudessa ihmissuhteessa. Kehittämishankkeena on terapeutisempi osastohoito.

Päivösoastolla keskitytään lapsen ja perheen tukemiseen perhetyön keinoin sekä ohjaamalla ja tukemalla lapsen arkea. Etapissa painopiste on lyhytaikaisessa intensiivisessä osastohoidossa. Nuoren pulmiin puututaan pysäyttämällä ja pohtimalla yhdessä aikuisten kanssa kuinka tilanteeseen on tultu ja kuinka auttaa nuorta ja häntä hoitavia aikuisia eteenpäin. Perheyksikössä autetaan laitosessa-asuvaa-estensuojeluperheitä hyvin käytännön läheisesti toiminnallisii ja perhetyön keinoin. Asumisharjoittelussa painopiste on erityistä tukea tarvitsevien nuorten itsenäistymisen tukemisessa.

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Fokus on aina LAPSI

Avoin aito läsnäoleva tunnetason
lasta arvostava ja kunnioittava
vuorovaikutus

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Psykodynaaminen viitekehys

- Psykodynaaminen – psyyke on dynaaminen
- Psyyke kasvaa ja kehittyy dynaamisesti synnynnäisen kapasiteetin mm. geenit, älykkyyys jne. ja ulkoisen ympäristön, mm. vanhemmat, sotatila, jne. vuorovaikutuksessa
- Psyyke voi koko elämän ajan dynaamisesti muuttua, rakentua ja korjaantua
- * Tämä koskee meitä kaikkia ihmisiä; työntekijöitä, lapsia, vanhempia...

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Psykodynaaminen viitekehys

Pitää siis sisällään kaikki viitekehukset, joissa uskotaan että psyyken on mahdollisuus muuttua

Kaikki psyyken hoitaminen perustuu tähän samaan ajatukseen Jos uskotaan että hoidolla olisi mahdollisuus muuttaa psyykeä

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Ikätaso versus kehitystaso

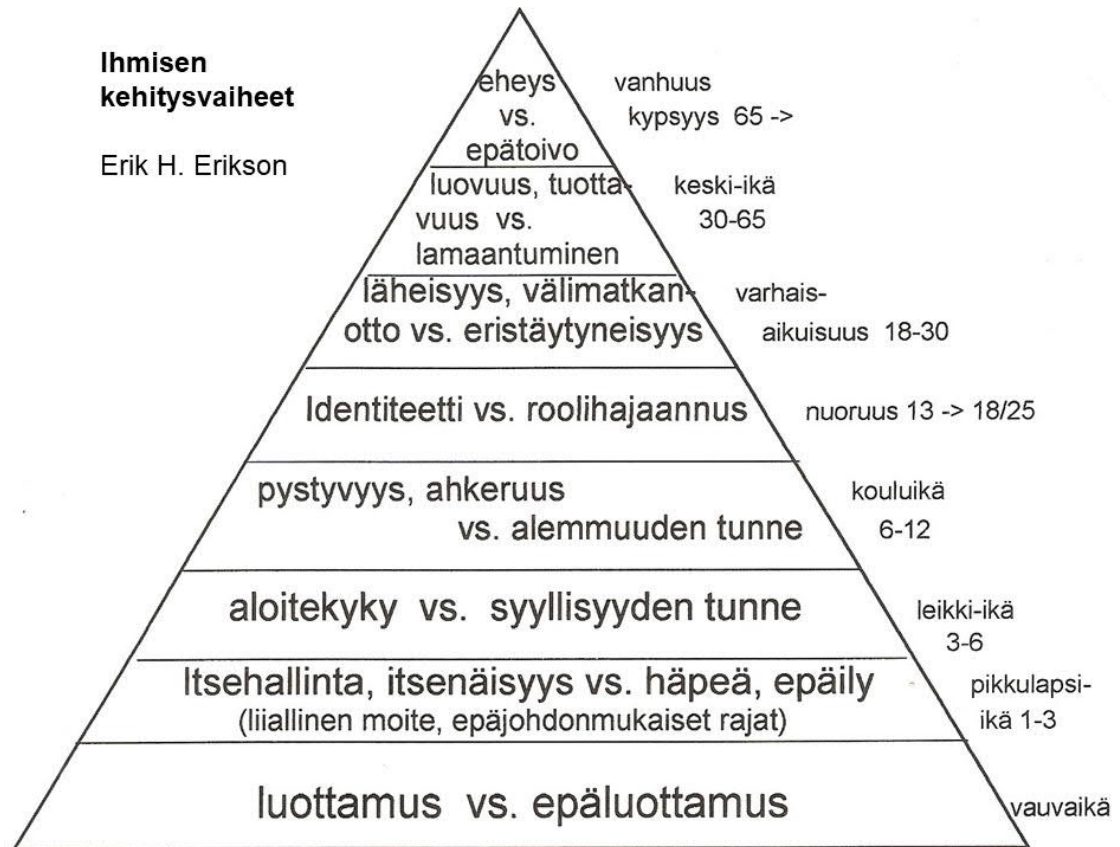
- Ikätaso = lapsen kronologinen ikä= kalenteri-ikä
- Kehitystaso = psyyken kehityksen taso
- Psyyken kehitystaso ei (yleensä) ole sama kuin lapsen ikätaso

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Miksi tulemme opiskelemaan Hoidon sisällön koulutuksissa (HSK I-III) kehityspsykologiaa?

- Mm. Siksi että ymmärrämme millä kehitystasolla lapsen psyyke on
- Seuraavassa esim. kun ymmärrämme millä kehitystasolla lapsen psyyke on niin pystymme vastaamaan hänen todellisiin tarpeisiinsa

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Miksi lasten psyyken kehitys on pysähtynyt aiemmalle kehitystasolle tai vaurioitunut?

- **Ympäristön ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vuoksi**
 - * **Vuorovaikutuksen:** mm. puutteellisuus, laiminlyönti lapsen ja vanhemman tarpeiden kohtaamattomuus vääristyneisyys, haitallisuus (vanhempien ongelmat) pelottavuus, pahoinpitely jne.

Vuorovaikutus lapsen kanssa eli Hoito ja kasvatus

- Koska psyyke on jumitunut tai vaurioitunut vuorovaikutuksessa -> se myös uudelleen käynnistyy ja korjaantuu **VUOROVAIKUTUKSESSA**->hoitona siis tarpeita vastaava korjaava ja korvaava vuorovaikutus
- Työkalu on oma persoona!
- Menetelmä on aito ja avoin tunnetason vuorovaikutus
- Aito läsnäolo
- Korjaavien kokemusten mahdollistaminen

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Työntekijän itsereflektio

- Vaatii itsensä tuntemista ja hyväksymistä
- Lapsi kutsuu ”negatiiviseen vuorovaikutukseen” -> työntekijä tunnistaa omat reaktionsa= ”näin aikuiset aina reagoi” = sen lapsi tietää jo-> mitä minä tästä ymmärrän ja miten nyt siis toiminkin toisin?!!
- Vaatii kykyä jatkuvaan itsereflektioon
- On siedettävä itsessä mm. keskeneräisyys, avuttomuus, lamaantuminen jne.

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

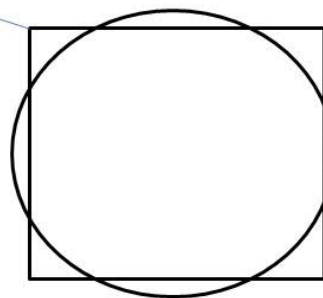
Oma työssä jaksaminen

- Ei saa vaatia itseltä liikaa/ muuta kuin on
- Saa/täytyy olla oma **AITO** itsensä
- Itsestä huolehtiminen on osa ammattitaitoa
- Oma jaksaminen = lapsen etu
- Oman työkyvyn ylläpito vaatii palautumista työvuoroista
- Jokaisella on omat henkilökohtaiset keinot purkaa, **puhuminen auttaa yleensä aina!**
- Yksin ei saa jäädä!

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Rajat
Kasvatus

Rakkaus
Hoito

**Ei vain jompikumpi
Ei toinen ilman toista
Ei toinen toista tärkeämpi**

Rajat ja Rakkaus
Lastensuojelun Keskusliitto
Julkaisu 78
1985

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit

Suosittelavaa luettavaa

- Hermalampi, R., Kallioma, J., Kyllöinen, K., Kyrönseppä, U. & Päivärinta, M. Rajat ja rakkaus. Varhaisessa vuorovaikutuksessa häiriintyneiden lasten ja nuorten laitoshoidon kehittämisprosessin kuvaus Naulakallion vastaanottokodissa. Lastensuojelun Keskusliitto; Julkaisu 78. Kirjapaino Oma, Jyväskylä 1985.
- Moilanen, I., Räsänen, E. Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Kustannus Oy Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004.
- Pasanen, T. (2001) Lastenkodin asiakaskunta. Psykiatrinen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidon tarpeesta. Väitöskirja, Turun yliopisto.
- Söderholm, A., Halila, R., Kiviti-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Kustannus Oy Duodecim. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2004.
- Tervonen-Arnkil, K. (toim.). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 1999.
- Winnicott. Koko tuotanto.

Pepita Hänninen
Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit